



Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties

Rapportage I: Conclusies en aanbevelingen

Rapportage II: Onderzoekopzet en resultaten



Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties

Rapportage I: Conclusies en aanbevelingen



Certificaat voor
een top onderzoeker



Jij hebt ons helpen begrijpen wat
kinderen goed is in azc's en
gezinslocaties en wat beter
kan in de toekomst!
Dankjewel!

Het Avance team

ORIGINAL SPIRIT
SINCE 1924



Certificaat voor
een top onderzoeker



Jij hebt ons helpen begrijpen
voor kinderen goed is in a
gezinslocaties en wat
kan in de toekomst!
Dankjewel!

Het Avance team

SLOAN
ED. TECH

Heel erg bedankt!

Wij bedanken ...

- ... allereerst alle kinderen, jongeren en ouders die met dit onderzoek hebben meegedaan: dank voor jullie vertrouwen, tijd en hulp;
- ... de 15 jongvolwassenen die als (oud-)bewoners van een asielzoekerscentrum (azc) nu als getraind team ervaringsdeskundigen samen met ons het onderzoek op locatie hebben uitgevoerd;
- ... het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) en de Werkgroep Kind in azc (een samenwerkingsverband van UNICEF Nederland, Defence for Children, VluchtelingenWerk Nederland, Kerk in Actie, War Child en Stichting de Vrolijkheid), in het bijzonder de leden van de Stuurgroep;
- ... alle medewerkers in de locaties waar onderzoek heeft plaatsgevonden.

Allen dank voor jullie betrokkenheid, inzet en de prettige samenwerking!

Het Avance-team,

Moos Pozzo
Dani Bender
Wout Visser

Mei 2018

Avance-impact
www.avance-impact.nl
info@avance-impact.nl

Afkortingenlijst

In dit rapport staan veel verschillende afkortingen. We zetten ze hieronder op alfabetische volgorde op een rij:

AZC	Asielzoekerscentrum (in dit rapport: centrum voor reguliere asielopvang)	MCA	Menzis COA Administratie
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers	MDO	multidisciplinair overleg
COL	Centrale Ontvangstlocatie	OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
GGD	Gemeentelijke Gezondheidsdienst	OLC	Open Leercentrum
GLO	Gezinslocatie	POL	Procesopvanglocatie
GZA	GezondheidsZorg Asielzoekers	RMA	Regeling Medische zorg Asielzoekers (door GZA sinds januari 2018)
ISK	Internationale Schakelklas	RZA	Regeling Zorg Asielzoekers (door MCA van 2009 tot december 2017)
IVRK	Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind	VWN	VluchtelingenWerk Nederland
JenV	Ministerie van Justitie en Veiligheid		
JGZ	Jeugdgezondheidszorg		
LOWAN	Landelijke Onderwijs Werkgroep voor Asielzoekers en Nieuwkomers		



Inleiding

In maart 2018 woonden ruim 7.000 kinderen met hun ouders in een azc, gezinslocatie of een andere vorm van asielopvang.¹ Voor kortere of langere tijd, met uitzicht op een verblijfstatus in Nederland of juist in afwachting van terugkeer naar hun land van herkomst. Allemaal hebben zij hun eigen, unieke verhaal.

Alle kinderen hebben dezelfde rechten ...

Ondanks alle verschillen, beschouwt het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) al deze kinderen vanuit een belangrijke overeenkomst: ze zijn allemaal kind. Zij hebben het onvervreembare recht om op te groeien in een veilige omgeving en toegang te krijgen tot goede gezondheidszorg. Verder hebben zij recht op passend onderwijs en op inspraak bij besluiten die over hen zelf gaan. Kinderen hebben deze rechten in Nederland onafhankelijk van hun nationaliteit of verblijfsstatus.

... maar worden die ook vervuld?

In 2009 is voor het laatst onderzocht in hoeverre de leefomstandigheden van kinderen in de asielopvang stroken met het IVRK. Dit onderzoek, Kind in het Centrum, bevatte per leefgebied aanbevelingen om de leefsituatie van kinderen in opvanglocaties te verbeteren. In dit rapport hanteren wij dezelfde indeling in leefgebieden.

Inmiddels is de situatie voor kinderen in de opvang sterk veranderd. Er zijn beleidsmaatregelen doorgevoerd, zoals een kortere asielprocedure en daardoor doorgaans kortere verblijfsduur in de asielopvang. Ook zijn er sinds 2011 gezinslocaties voor uitgeprocedeerde gezinnen. Verder is de asielcontext continu in verandering; in 2015 nam het aantal asielzoekers sterk toe, maar sinds 2016 neemt het aantal weer af. Eind 2017 was het aantal mensen in de COA opvang met 22% gedaald ten opzichte van eind 2016.²

Nieuw onderzoek was nodig...

Hoog tijd dus voor een nieuw onderzoek en een actueel beeld van de leefomstandigheden van kinderen in de asielopvang. Dat hebben wij uitgevoerd in opdracht van het COA en de Werkgroep Kind in azc. In dit onderzoek bouwen wij verder op het normatieve kader van het Kinderrechtenverdrag. De hoofdvraag van ons onderzoek is dan ook:

In welke mate zijn de leefomstandigheden van kinderen in azc's en gezinslocaties in Nederland in overeenstemming met het IVRK?

Een wezenlijk onderdeel van het verdrag is participatie. Daarom hebben we de kinderen en jongeren actief betrokken bij het onderzoek en staan hun perspectieven centraal.

... gepresenteerd in twee documenten

Het huidige onderzoek is uitgewerkt in twee rapportages. Om het gebruik van de aanbevelingen te bevorderen is gekozen voor een scheiding tussen een rapportage met beknopte weergave van de conclusies en aanbevelingen en een met de uitgebreide beschrijving van de onderzoeksopzet en -resultaten.

1. Conclusies en Aanbevelingen

Eén document, Conclusies en aanbevelingen bevat alleen de rapportage met conclusies en aanbevelingen, waaronder een selectie van de onderzoeksresultaten. Hierin wordt kort de onderzoeksopzet beschreven en geven we vervolgens per leefgebied de belangrijkste conclusies en aanbevelingen weer. We sluiten dit rapport af met een hoofdstuk met overkoepelende aanbevelingen met als uitgangspunt de basisprincipes van het VN-Kinderrechtenverdrag. Deze aanbevelingen hebben betrekking op verschillende leefgebieden.

¹ Personen in de opvang uitgesplitst naar land van herkomst, COA website.

² Rapportage Vreemdelingenketen 2017, Ministerie Justitie en Veiligheid april 2018

2. Conclusies en Aanbevelingen inclusief Opzet, methoden en resultaten

Een tweede document, Onderbouwing van de Conclusies en aanbevelingen: Onderzoeksopzet en resultaten, bevat naast bovenstaande rapportage met conclusies en aanbevelingen een rapportage met de uitwerking van de opzet, methoden en resultaten. Hierin worden de achtergronden bij het onderzoek uitgebreid beschreven, zoals een toelichting bij de Leefgebieden, de selectie van locaties en respondenten en de uitgewerkte analyse van onderzoeksresultaten. Voor gedetailleerde informatie verwijzen wij naar dus dat document, op te vragen bij de Werkgroep Kind in azc of COA.

Een korte introductie van het onderzoek

Wie waren de opdrachtgevers van dit onderzoek? Wat onderzochten we precies? Tegen welke beperkingen liepen we aan? Dat beschrijven we in dit hoofdstuk.

Betrokken opdrachtgevers

Wij voerden dit onderzoek uit in opdracht van het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA)³ en de Werkgroep Kind in azc⁴. Tijdens het hele onderzoek waren vertegenwoordigers van de opdrachtgevers via de Stuurgroep betrokken om mee te denken over de opzet, het proces en presentatie van de resultaten.

Naast het voorleggen van onze voorlopige conclusies en aanbevelingen aan de Stuurgroep, hebben we in een sense making-bijeenkomst ook andere experts om feedback en advies gevraagd, zoals vertegenwoordigers van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV), de Landelijke Onderwijs Werkgroep voor Asielzoekers en Nieuwkomers (LOWAN), de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) en enkele wetenschappers op het gebied van Kinderrechten en jonge vluchtelingen.

Waarom is er bij het formuleren van aanbevelingen samengewerkt met COA, Werkgroep Kind in azc en andere experts?

Avance heeft onafhankelijk onderzoek kunnen doen op de locaties. De informatie die daarbij verzameld is vormt de basis voor de conclusies die in het rapport gepresenteerd worden. Het doel van de samenwerking met experts was met name gericht op het formuleren van aanbevelingen die zo optimaal mogelijk aansluiten bij de veranderende context van de asielopvang. We gaan ervan uit dat de aanbevelingen daarmee beter te realiseren zijn.

Specifiek en afgebakend onderwerp: de leefomstandigheden van kinderen

Het onderzoek richt zich op de leefomstandigheden van kinderen in reguliere azc's (asielzoekerscentra) en gezinslocaties. Het richt zich dus expliciet niet op de bredere beleidscontext van de asielprocedure. De leefomstandigheden zijn onderverdeeld in 9 leefgebieden, net als in het onderzoek Kind in het Centrum (Kloosterboer, 2009):



1. Gezin en opvoeding



4. Onderwijs



7. Procedure



2. Wonen



5. Gezondheid



8. Financiën



3. Sport, spel en vrije tijd



6. Veiligheid



9. Participatie

³ Centraal Orgaan opvang Asielzoekers: www.coa.nl

⁴ Defence for Children, Kerk in Actie, UNICEF Nederland, VluchtelingenWerk Nederland, de Vrolijkheid en War Child www.kind-in-azc.nl

Daarnaast hebben wij de vier basisprincipes uit het IVRK expliciet meegenomen in het onderzoek die aan bod komen in het afsluitende hoofdstuk van dit rapport.

1. non-discriminatie;
2. belang van het kind;
3. recht op leven;
4. ontwikkeling en participatie.

Geografische spreiding

Wij hebben het onderzoek uitgevoerd in 10 opvanglocaties, verspreid over de 4 uitvoeringsunits van het COA: Noord, Midden-noord, Midden-zuid en Zuid. We hebben niet alle typen opvanglocaties onderzocht, maar ons beperkt tot 3 gezinslocaties en 7 azc's. Bij de selectie hebben wij rekening gehouden met:

- de omvang (meer of minder kinderen);
- het activiteiten aanbod (meer of minder activiteiten);
- de verspreiding over de 4 uitvoeringsunits van COA;
- de ligging (stad, dorp)



Kwalitatief en kwantitatief onderzoek

Tijdens het onderzoek werd zowel kwalitatieve als kwantitatieve informatie verzameld. Allereerst hebben wij diepte-interviews gehouden met kinderen en ouders. De interviews met kinderen (6 t/m 12 jaar) en jongeren (13 tot 18 jaar) bevatten naast open en gesloten vragen ook creatieve opdrachten, zoals tekenen, foto's maken en verhalen delen. Deze kinderen en jongeren zijn vervolgens zelf als onderzoeker aan de slag gegaan en hebben leeftijdgenoten geïnterviewd.

Professionals en vrijwilligers zijn uitgebreid betrokken bij het onderzoek. Via twee online-vragenlijsten hebben wij bij hen informatie verzameld:

- bij de locaties zelf;
- bij professionals en vrijwilligers die in of buiten de locaties met de kinderen werken (school, gezondheidszorg).

Het uitgangspunt: participatie van de kinderen

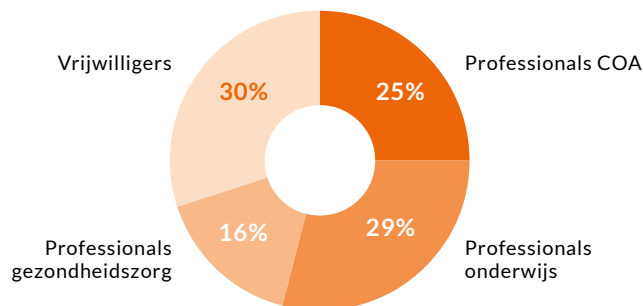
Een van de 4 basisprincipes van het IVRK is participatie. Vandaar dat we de kinderen actief hebben betrokken bij het onderzoek. Ze beantwoordden eerst zelf een aantal vragen en deden creatieve opdrachten. Daarna gingen ze ook zelf op onderzoek uit: als child en young reporters interviewden zij onder individuele begeleiding hun leeftijdgenoten.

De deelnemers

Aan het onderzoek deden 148 kinderen (6 t/m 12 jaar), 87 jongeren (13 tot 18 jaar) en 77 ouders mee. Van de ouders had 50% één of meer kinderen tussen de 0 en 6 jaar.

De locatiemanager en de programma- of woonbegeleider verstrekten feitelijke informatie over de locaties en aanwezige voorzieningen.

Ook hebben 76 professionals en vrijwilligers die in of buiten de locatie met de kinderen werken hun inzichten en meningen gedeeld via online vragenlijsten. Zij zijn voorgedragen door locatiemanagers op basis van hun rol in de locatie, in de gezondheidszorg of in het onderwijs.



De onderzoekers

Het onderzoek werd uitgevoerd door 19 onderzoekers: 4 ervaren onderzoekers van Avance en 15 jongvolwassenen die zelf in een azc wonen of woonden. Deze laatsten hadden een belangrijke rol in het onderzoek op locatie. Binnen het team werd Amhaars, Arabisch, Armeens, Engels, Farsi, Nederlands en Tigrinya gesproken.

Onmisbare inzet van (oud-)bewoners

Onderzoek doen op een opvanglocatie kent veel barrières. Denk aan taalproblemen, de onzekere situatie van bewoners en mogelijk wantrouwen in onbekenden. Om de afstand naar bewoners te verkleinen, stelden wij een team samen van jongvolwassen (oud-)bewoners. Belangrijke criteria waren: talenkennis, opleiding, kennis en ervaring met onderzoek en ervaring in het werken met kinderen in azc's (meestal vrijwilligerswerk). De jongvolwassenen zijn vooraf getraind en hebben veel interviews voor hun rekening genomen. Hun rol was cruciaal voor het bereiken en bevragen van bewoners.

Beperkingen van het onderzoek

Het onderzoek kende een aantal beperkingen. De twee belangrijkste zijn:

- Prioriteiten per leefgebied.** Wij hebben de 9 leefgebieden meetbaar gemaakt via de normen die gebaseerd zijn op het IVRK. Daarbij was het niet realistisch om alle aspecten van een leefgebied te onderzoeken. Per leefgebied hebben wij daarom in overleg met de Stuurgroep de belangrijkste onderzoeksthema's bepaald. Die thema's geven samen een zo compleet mogelijk beeld van de huidige leefomstandigheden van de kinderen en jongeren waar het onderzoek zich op richt.
- Uitkomsten niet generaliseerbaar.** De getrokken steekproef onder kinderen, jongeren en ouders is in kwantitatief opzicht representatief voor de totale groep van kinderen in de opvang. Toch kunnen we de uitkomsten niet zomaar generaliseren voor alle kinderen in de Nederlandse asielopvang: de kwalitatieve representativiteit is beperkt. De onderzoekspopulatie is zeer heterogeen door de grote verschillen in de omstandigheden, locaties en achtergronden van kinderen in azc's en gezinslocaties.

Overzicht van actoren aan wie de aanbevelingen zijn gericht:

Opvang randvoorwaarden

Met Opvang randvoorwaarden wordt verwezen naar het Ministerie van Justitie en Veiligheid als opdrachtgever en het COA als opdrachtnemer voor de opvang en begeleiding van asielzoekers.

Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV)

JenV ontwikkelt en geeft uitvoering aan het vreemdelingenbeleid. Dit betreft de opvang van asielzoekers, de afwikkeling van toelatingsprocedures in Nederland en de terugkeer van vreemdelingen uit Nederland. De Minister is verantwoordelijk voor de uitvoeringsorganisaties Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V), en Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA).

Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA)

COA zorgt, in opdracht van de staatssecretaris van Justitie en Veiligheid, voor opvang en begeleiding van asielzoekers tijdens de asielpcedure. Het COA garandeert veilige huisvesting voor asielzoekers, voorziet hen van middelen van bestaan en biedt verschillende programma's om hen te begeleiden tijdens hun verblijf in de locaties. Ook begeleidt het COA toegelaten asielzoekers bij hun doorstroom naar de maatschappij.

Aanbieders gezondheidszorg

Gezondheidszorg Asielzoekers (GZA)

GZA organiseert de huisartsenzorg op de COA-locaties voor asielzoekers. GZA is het eerste aanspreekpunt voor alle asielzoekers in de opvang als het gaat om medische zorg. Een GZA-huisartsenpraktijk met een huisarts, doktersassistent, verpleegkundige en praktijkondersteuner huisarts – geestelijke gezondheidszorg (POH-GGZ) is verbonden aan een COA-locatie. Zij kunnen problemen bij kind en ouders signaleren. GZA kan na overleg met JGZ verwijzen naar jeugdhulp.

Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD) en Jeugdgezondheidszorg (JGZ) instellingen

GGD en JGZ-instellingen voeren de jeugdgezondheidszorg uit voor minderjarige asielzoekers uit volgens het Basispakket jeugdgezondheidszorg asielzoekerskinderen 0-18 jaar. Het omvat contactmomenten als de intake JGZ, bestaande uit een verpleegkundige intake en een medisch onderzoek door de jeugdarts, vaccinaties volgens het rijksvaccinatie-programma en periodieke gezondheidsonderzoeken. De JGZ signaleert onder andere bijzonderheden in de ontwikkeling van het kind en geeft adviezen aan kind en ouders. De jeugdarts kan na overleg met GZA verwijzen naar jeugdhulp.

Aanbieders activiteiten voor kinderen en jongeren

War Child, Save the Children en UNICEF Nederland bieden via **Team Up** recreatieve sport-, spel- en bewegingsactiviteiten voor kinderen en jongeren in azc's, waarbij zij vaardigheden opdoen die zijn gekoppeld aan sociaal emotionele thema's (weerbaarheid).

VluchtelingenWerk Nederland draagt met **Time4You** bij aan de empowerment van en de belangenbehartiging voor kinderen en jongeren (van 8 tot 18 jaar) in azc's.

Stichting de Vrolijkheid biedt kunstzinnige en creatieve activiteiten met kinderen en jongeren in ruim 25 locaties. Een onderdeel van het aanbod zijn ook de NEST-centra in 4 locaties in het land.

COA: Het COA werkt niet alleen samen met bovenstaande partners maar organiseert zelf ook activiteiten, met name op het gebied van sport.

Lokale aanbieders: In sommige locaties worden ook door lokale aanbieders en/of vrijwilligers activiteiten aangeboden.

VluchtelingenWerk (VWN)

VWN is een non-gouvernementele organisatie die de belangen van vluchtelingen en asielzoekers in Nederland behartigt. De kerntaken van VWN zijn het bieden van persoonlijke steun op zowel juridisch als maatschappelijk terrein, beleidsbeïnvloeding, zoals het signaleren van knelpunten in de asielpcedure en het bevorderen van draagvlak voor asielzoekers en vluchtelingen in de samenleving.

Certificaat voor
een top onderzoeker



Jij hebt ons helpen begrijpen wat
voor kinderen goed is in azc's en
gezinslocaties en wat beter
kan in de toekomst!

Dankjewel!

Het Avance team



Leefgebied 1: Gezin en opvoeding

Ouderverantwoordelijkheid en opvoedingsondersteuning

“Ik kan wel voor mijn kinderen zorgen, maar ik heb hulp nodig om te weten hoe ik dit in Nederland kan doen.”

De rechten van elk kind ...

Ieder kind heeft het recht op te groeien en zich te ontwikkelen in een veilige, stabiele omgeving. Het gezin staat hierin centraal. Ouders hebben volgens het IVRK de primaire verantwoordelijkheid voor de zorg, begeleiding en opvoeding van de hun kinderen.

... maar hoe gaat het in de praktijk?

Veel gezinnen in opvanglocaties zijn weerbaar genoeg om de omstandigheden het hoofd te bieden, maar ouders hebben te maken met veel persoonlijke factoren en omgevingsfactoren die hun vermogen om hun kinderen op te voeden beïnvloeden⁵. Ouders leven bijvoorbeeld in onzekerheid over de uitkomst van de asielprocedure, hebben te maken met beleidsregels en lokale huisregels, en beperkte privacy. Door deze specifieke omstandigheden van kinderen in de asielopvang heeft de overheid, conform artikel 4 van het IVRK, een aanvullende verantwoordelijkheid om de rol van ouders te ondersteunen.

Kunnen ouders in de opvang echt ouder zijn? Voelen zij zich ondersteund?

Conclusies

Ouderverantwoordelijkheid: ouders voelen zich autonoom

Het onderzoek laat zien dat verreweg de meeste ouders (80,6%) ervaren dat zij zelf kunnen beslissen over hoe zij hun kind(eren) opvoeden. Veel ouders voelen zich daarbij wel beperkt door de omstandigheden, zoals hun woonsituatie, het gebrek aan privacy en hun beperkte kennis van het Nederlands.

Ouderschapsondersteuning en opvoedingsondersteuning weinig gebruikt

De meeste locaties (8 op 10) bieden ouders op dit moment:

- (praktische) ouderschapsondersteuning (COA) en/of
- (preventieve) opvoedingsondersteuning (Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) en de GGD)

Toch kennen veel professionals en vooral vrijwilligers (40%) het aanbod niet.

Weinig ouders maken gebruik van het aanwezige aanbod: 20% in gezinslocaties, 25% in azc's. De helft van de ouders die geen hulp ontvangen zegt dit niet nodig te hebben, de andere helft geeft aan niet van het aanbod te weten.

IVRK art. 5 en 18

Het IVRK stelt ouders centraal. De Staat moet de primaire rol van ouders in de opvoeding respecteren en ouders passend ondersteunen bij het opvoeden van hun kinderen.

BIC

Het Best Interest of the Child- model benoemt 14 randvoorwaarden voor een gezonde ontwikkeling van een kind. Sommigen hebben direct met het gezin en de rol van ouders te maken, zoals adequate verzorging en voorbeeldgedrag van ouders en continuïteit in de verzorging en opvoeding.

⁵ Zie voor een uitgebreide beschrijving van de situatie van gezinnen in de asielopvang: Goed ouderschap in moeilijke tijden. Handleiding voor groepen met vluchtelingen. Pharos, 2017.

Vergelijking gezinslocatie-azc

Bij dit leefgebied zien we verschillen tussen gezinslocaties en azc's. In gezinslocaties vinden bijvoorbeeld minder ouders dat zij zelf kunnen beslissen hoe zij hun kinderen opvoeden (70% t.o.v. 85%). Veel ouders in gezinslocaties voelen zich bovendien beperkt in hun ouderrol vanwege de meldplicht op alle werkdagen (t.o.v. 1 keer per week in azc's). Ook ervaren veel ouders het feit dat het gezin binnen de gemeentegrens moet blijven als beperkend. Zij kunnen bijvoorbeeld nooit een dagje weg met de kinderen. Tot slot krijgt 20% van de ouders in gezinslocaties opvoedingsondersteuning tegenover 25% in azc's.

Aanbevelingen

Ouderverantwoordelijkheid

Opvang randvoorwaarden:

- 1.1. Bied ieder gezin een eigen woonruimte met eigen douche en toilet (zie hiervoor ook aanbevelingen 2.1 en 2.2.).
- 1.2. Informeer alle ouders over het aanbod aan lessen en faciliteer Nederlandse les voor hen.
- 1.3. Bied tijdens de lessen opvang voor kinderen van 0 tot 4 jaar.

COA

- 1.4. Bied ouders en kinderen meer regie over het inrichten van de eigen woonruimte en pas de richtlijnen hiervoor aan.
- 1.5. Organiseer groepsbijeenkomsten van ouders voor onderlinge uitwisseling over de opvoeding.

Opvoedingsondersteuning⁶

COA en zorgaanbieders:

- 1.6. COA: Bied ouderschapsondersteuning op toegankelijke wijze aan in alle locaties.
- 1.7. Zorgaanbieders: Bied opvoedingsondersteuning op toegankelijke wijze aan in alle locaties.
- 1.8. Informeer alle ouders actief over het aanbod, peil de behoeften van alle ouders (met inachtneming van culturele verschillen) en breng deze in kaart. Ontwikkel hiervoor beeldmateriaal.
- 1.9. COA: Informeer alle professionals en vrijwilligers over het ondersteuningsaanbod en de doorverwijsmogelijkheden.
- 1.10. Regel interdisciplinair overleg tussen de contactpersoon kinderen en de vrijwilligers in de locatie om hen te informeren en signalen/aandachtspunten uit te wisselen.

⁶ Zie voor definitie opvoedingsondersteuning: JGZ Richtlijn Opvoedingsondersteuning, NJI, 2017.





Leefgebied 2: Wonen

Privacy, essentiële voorzieningen en een stabiele leefomgeving

**“We wonen nu samen en hebben alles voor onszelf.
Dat was in het vorige azc niet zo.”**

De rechten van kinderen ...

Elk kind heeft recht op een levensstandaard die toereikend is voor zijn lichamelijke, geestelijke, intellectuele, morele en maatschappelijke ontwikkeling. Ouders hebben daarvoor de primaire verantwoordelijkheid en de overheid moet ervoor zorgen dat ouders deze verplichtingen kunnen nakomen, onder andere door te voorzien in materiële bijstand.

Ook hebben kinderen recht op bescherming tegen inmenging in hun privéleven, gezinsleven en woning.

... maar hoe gaat het in de praktijk?

In een azc of gezinslocatie gelden het opvangbeleid en huisregels. Ook moeten bewoners woonruimtes en voorzieningen (douche, toilet, keuken, enz.) vaak delen met niet-gezinsleden. Gezinnen dienen binnen de asielopvang ook te verhuizen van de ene naar de andere locatie.

IVRK art. 27 en art. 16

Een toereikende levensstandaard is nodig voor de ontwikkeling van een kind. Daarnaast hebben kinderen recht op privacy.

Wat is de situatie in de locaties die wij hebben bezocht? Wat vinden kinderen van hun woonsituatie en het moeten verhuizen van de ene naar de andere locatie?

Conclusies

Grote verschillen tussen locaties ...

Er zijn veel verschillen tussen individuele opvanglocaties. Sommige bewoners wonen in oudere gebouwen, andere in lage flats of prefab huisjes. In sommige locaties hebben gezinnen een eigen woonruimte met keuken, douche en toilet. Elders delen gezinnen hun woonruimte en/of voorzieningen met niet-gezinsleden. Over de tien locaties genomen deelt gemiddeld 35% van de bewoners hun woonruimte en/of voorzieningen met niet-gezinsleden. De variatie is echter zeer groot. Op vier locaties hoeft geen van de gezinnen woonruimte/voorzieningen te delen. Terwijl op drie locaties meer dan 90% van de gezinnen woonruimte/voorzieningen deelt met niet-gezinsleden.

... en privacy verschillend ervaren

Jongeren en ouders beleven de mate van privacy wisselend. 52% van de jongeren en 47% van de ouders vindt dat zij voldoende privacy hebben. Het delen van woonruimte en/of voorzieningen zoals de douche en de wc ervaren zij duidelijk als problematisch. Verder geven jongeren en ouders aan dat professionals meestal wel aankloppen voordat zij hun woonruimte binnenkomen (80%), maar niet altijd lang genoeg wachten op een reactie. Een veel voorkomende klacht is bijvoorbeeld dat bewoners eerst hun haren willen bedekken met een hoofddoek.

Essentiële voorzieningen – behalve scholen – op loopafstand

Gemiddeld is 70% van de essentiële voorzieningen (zoals supermarkt en dokter) bereikbaar op loopafstand. De andere voorzieningen zijn binnen een halfuur bereikbaar met het openbaar vervoer (ov). Opvallend is dat lang niet alle scholen liggen op loopafstand (50% wel - 50% niet). Dat maakt het contact tussen school en ouders moeilijk.

Ongeveer 75% van de kinderen en ouders heeft een fiets, maar sommige kinderen, jongeren en ouders geven ook aan dat hun fiets kapot is. Een kind zegt: "Als je fiets kapot is, moet het COA beter helpen, anders kun je niet naar school."

Leefomgeving niet stabiel door vele verhuizingen ...

Op 14 februari 2017 nam de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie een motie van de heer Voordewind van de ChristenUnie over. Die motie had als uitgangspunt dat schoolgaande kinderen in de asielopvang niet meer hoeven te verhuizen als hun procedure nog loopt. Hoewel het totale aantal verhuizingen licht is gedaald van 3.500 in 2016 naar 3.260 in 2017⁷, gaven experts tijdens de sense making-sessie aan dat het beleid nog niet voldoende is aangepast.

Gemiddeld zijn de kinderen en jongeren die met het onderzoek meededen meer dan 1 keer per jaar verhuisd⁸. Het aantal verhuizingen is vooral in de eerste periode hoog vanwege de verplichte verhuizingen die onderdeel zijn van de asielpprocedure: van centrale ontvangstlocatie (COL) naar procesopvanglocatie (POL) en vervolgens het azc.

... en negatieve effecten op kinderen

Kinderen benoemen positieve en negatieve gevolgen van verhuizingen (bijna 50%-50%). Positief vinden zij bijvoorbeeld: nieuwe vrienden en een leukere locatie. Negatief vinden zij het verliezen van vrienden. Professionals en vrijwilligers signaleren vooral negatieve effecten, zoals het verliezen van vrienden en een achterstand op school. Eerdere onderzoeken lieten deze negatieve gevolgen ook al zien.

Vergelijking gezinslocatie-azc

In gezinslocaties ervaren zowel jongeren als ouders minder privacy dan in azc's. Zo kloppen professionals en vrijwilligers volgens ouders en jongeren in gezinslocaties minder vaak aan dan in azc's (ouders: 44% t.o.v. 75%, jongeren: 36% t.o.v. 60%).

In gezinslocaties ligt het gemiddelde aantal verhuizingen hoger dan in azc's (jongeren: 4,8 t.o.v. 1,8, kinderen: 3,6 t.o.v. 1,7). Dit komt doordat gezinnen doorgaans langer in Nederland zijn. Opvallend is hoeveel jaren sommige kinderen in de gezinslocaties wonen. Tegelijkertijd laten in gezinslocaties vooral jongeren (17) zich negatief uit over verhuizingen.

Aanbevelingen

Privacy

Opvang randvoorwaarden:

- 2.1. Bied ieder gezin een eigen woonruimte met eigen douche en toilet, door o.a. de bezettingsgraad te verlagen.
- 2.2. Geef daarbij kinderen eigen kamers (gescheiden van ouders), bijvoorbeeld ouders met twee kinderen standaard twee slaapkamers: een voor de ouders, een voor de kinderen.

COA:

- 2.3. Geef in alle locaties kinderen en ouders inspraak bij het indelen van woonruimtes.
- 2.4. Instrueer alle medewerkers dat zij de woonruimte van gezinnen nooit zonder toestemming binnengaan, tenzij er sprake is van:
 - overtreding van de Nederlandse wet en/of huisregels; of
 - calamiteiten.
- 2.5. laat medewerkers na het aankloppen langer wachten, zodat bijvoorbeeld vrouwen de tijd krijgen om hun haar met een hoofddoek te bedekken.
- 2.6. Vraag regelmatig aan bewoners of deze regels worden opgevolgd en wijs bewoners op bestaande klachtenprocedure.

⁷ Rapportage Vreemdelingenketen 2017, Ministerie van Justitie en Veiligheid 2018

⁸ Het gemiddelde aantal verhuizingen per jaar is berekend op basis van de verblijfsduur van kinderen die ondervraagd zijn en het door hen aangegeven aantal verhuizingen (verhuizing vanuit de POL is hierbij niet meegenomen) Deze informatie biedt daarmee een inzicht in de mogelijke invloed van verhuizingen op het perspectief van kinderen. Dit gemiddelde is echter niet generaliseerbaar als landelijk verhuiscijfer.

Bereikbaarheid essentiële voorzieningen

Opvang randvoorwaarden:

- 2.7. Let op de bereikbaarheid van essentiële voorzieningen bij de selectie van nieuwe locaties. Vooral scholen moeten gemakkelijk bereikbaar zijn.
- 2.8. Faciliteer het contact tussen school en ouders. Informeer ouders over verwachtingen daarover van de school, zorg voor vervoer voor ouders of zorg dat schoolmedewerkers naar de locatie komen.
- 2.9. Ga door met het huidige fietsbeleid (o.a. het ANWB-fietsenplan) en zet samen met bewoners initiatieven op om de kwaliteit van fietsen te bewaken. Zorg bijvoorbeeld voor een reparatieruimte en leenfietsen.



Verhuizingen

- 2.10. Richt het toekomstige flexibele opvangsysteem in op het zoveel mogelijk beperken van verhuizingen van kinderen; kinderen dienen zoveel mogelijk in één locatie te blijven. Denk hierbij ook aan het beperken van de verhuizingen die nu vast onderdeel zijn van de procedure: van centrale ontvangstlocatie (COL) naar procesopvanglocatie (POL) en verplaatsing naar een azc.
- 2.11. Stop op de korte termijn de verhuizingen van schoolgaande kinderen. Indien verhuizing onvermijdelijk is, houd in ieder geval de volgende uitgangspunten aan:
 - Stel het belang van het kind centraal;
 - Kies bij verhuizing van ieder schoolgaand kind, voor zover dit nog niet wordt gedaan, voor een verhuizing in de schoolvakanties en bij voorkeur de zomervakantie, zodat een jaar afgemaakt kan worden en voordat een nieuw schooljaar begint;
 - Zet een verhuizing pas in gang als de overgang naar een andere (speciale) school is geregeld;
 - Laat een gezin pas verhuizen als de continuïteit van (geestelijke) gezondheidszorg voor kind(eren) en/of ouder(s) is geregeld;
 - Zorg voor een warme overdracht van het totaalbeeld van het kind (met betrekking tot school, zorgverlening en dergelijke) en stimuleer de school en zorgverleners om dit te realiseren. Neem dit op in de functieomschrijving van de contactpersoon kinderen.
 - Licht kinderen en ouders zo snel mogelijk in en bied een keuze tussen locaties binnen hetzelfde type. Geef concrete informatie over bijvoorbeeld de ligging, de woonsituatie en activiteiten.
- 2.12. Voorkom verhuizingen 'op verzoek' door, waar mogelijk, bij eerste plaatsing sociale criteria zoals gewenste nabijheid van familie zwaarder te laten wegen.
- 2.13. Verlaag de verplichte bezettingsgraad. Zo is er meer ruimte: verhuizingen kunnen eerder worden aangekondigd en gezinnen kunnen meebeslissen over een locatie binnen hetzelfde locatietype. Ook kunnen gezinnen dan langer blijven, als dat nodig is vanwege de omstandigheden, bijvoorbeeld als speciaal onderwijs of therapie in de nieuwe locatie nog niet geregeld is.

Vandaag
vrijdag
is er
geen Nest
Kinderclub
WeL TEAM-41





Leefgebied 3: Spel, recreatie en vrije tijd

Activiteiten in en buiten de locatie

“Ik vind de activiteiten heel fijn. Anders heb ik niet veel te doen.”

De praktijk in opvanglocaties

Kinderen in een azc of gezinslocatie zijn voor de invulling van hun vrije tijd sterk afhankelijk van het aanbod aan activiteiten in de locatie. Daarnaast kunnen zij soms meedoen met activiteiten buiten het azc. Dat is een belangrijke manier om kennis te maken met de Nederlandse samenleving en leeftijdgenoten.

IVRK art. 31

Ieder kind heeft recht op vrije tijd, op spelen en op deelname aan culturele en artistieke activiteiten.

Hoe ervaren kinderen de mogelijkheden? En wat zijn verbeterpunten?

Conclusies

... vooral voor jongeren beperkt aanbod

In alle onderzochte locaties worden door het COA en/of andere aanbieders wekelijkse activiteiten georganiseerd. Het aanbod is echter, vooral voor jongeren, te beperkt: 50% van de jongeren doet nooit mee en 16% bijna nooit, omdat er geen of weinig aanbod is. Een jongere: “Er zijn activiteiten voor kinderen, maar niet voor jongeren.” Van de jongeren die meedoen is 75% wel tevreden over hetgeen aangeboden wordt. Ruim 40% van de jongeren geeft aan in ons onderzoek aan dat zij behoefte hebben tot specifieke activiteiten op de locatie.

Kinderen en jongeren hebben behoefte aan meer activiteiten, maar ook aan een eigen ruimte. “Wij mogen niet naar de recreatieruimte en wij willen ook zo'n ruimte”, aldus een jongere. Een meisje: “Ik wil dat er een plek komt waar ik met meisjes samen iets leuks kan doen.”

De huidige aanbieders van wekelijkse kinderactiviteiten in de locaties:

COA: Het COA werkt niet alleen samen met onderstaande partners maar organiseert ook zelf activiteiten, met name op het gebied van sport.

Lokale aanbieders: In sommige locaties worden ook door lokale aanbieders en/of vrijwilligers activiteiten aangeboden.

War Child, Save the Children en UNICEF Nederland bieden via **Team Up** recreatieve sport-, spel- en bewegingsactiviteiten voor kinderen in azc's, waarbij zij vaardigheden opdoen die zijn gekoppeld aan sociaal emotionele thema's (weerbaarheid).

VluchtelingenWerk Nederland draagt met **Time4You** bij aan de empowerment van en de belangenbehartiging voor kinderen en jongeren (van 8 tot 18 jaar) in azc's.

Stichting de Vrolijkheid biedt creatieve activiteiten met kinderen in ruim 25 locaties. De stichting heeft NEST-centra in 4 locaties in het land

... en aanbod buiten de locatie onbekend

Er is te weinig informatie over activiteiten buiten de locaties. Kinderen, jongeren en ouders weten te weinig over het aanbod (59% jongeren, 63% kinderen en 56% ouders geeft aan niet geïnformeerd te zijn), de logistiek en over

vergoedingen voor kinderen die ergens aan mee willen doen (75% ouders zegt niet over deze financiële hulp geïnformeerd te zijn). Een van de kinderen: “Ik heb aan het COA gevraagd om zwemlessen te volgen. Maar ik weet de weg naar het zwembad niet.” Meedoen met activiteiten buiten het azc of de gezinslocatie is voor kinderen en jongeren extra belangrijk, omdat maar een derde van de kinderen in de onderzochte locaties regulier onderwijs volgt en Nederlandse kinderen ontmoet.

Vergelijking gezinslocatie-azc

Wanneer we het activiteitenaanbod in gezinslocaties en azc's vergelijken, zien we in eerste instantie geen verschil. In 1 gezinslocatie is weinig aanbod en is het lokale beleid gericht op deelname aan sportactiviteiten buiten de locatie. Het COA regelt ook de financiering daarvan. In de andere 2 gezinslocaties is een groter aanbod dan in azc's.

Dit verklaart voor een deel waarom in gezinslocaties het percentage kinderen en jongeren dat meedoet aan activiteiten buiten de locatie hoger is dan in azc's. En ook waarom er in gezinslocaties meer aandacht is voor financiële hulp hiervoor is (80% t.o.v. 19%). Ook zijn gezinnen in gezinslocaties al langer in Nederland en spreken kinderen vaak vloeiend Nederlands zodat sommige kinderen zelf specifieke activiteiten buiten de gezinslocatie zoeken.

Aanbevelingen

Activiteiten in de locatie

Opvang randvoorwaarden en aanbieders:

- 3.1. Zorg voor een afwisselend activiteitenaanbod (sport, spel, kunst, enzovoorts) dat ieder kind en iedere jongere genoeg keuzemogelijkheden biedt om meer dan 1 keer per week mee te doen.
- 3.2. Zorg voor de structurele borging van een dergelijk activiteitenaanbod, door voldoende financiering en middelen ter beschikking te stellen waarmee locaties een passend aanbod kunnen organiseren in iedere locatie.
- 3.3. Bied jongeren een honk en kinderen een speel-/activiteitenruimte en zorg voor professionele begeleiding voor beide groepen, eventueel met hulp van bewoners en vrijwilligers/stagiairs. Een mogelijke vorm is een NEST-centrum, ruimtes waar kinderen en jongeren dagelijks na school kunnen samenkomen en onder professionele begeleiding kunnen spelen, aan activiteiten meedoen en huiswerk maken. Onderzoek met aanbieders welke rol(len) zij kunnen vervullen. Zorg voor gevarieerd creatief en recreatief activiteitenaanbod (sport, spel, kunst, muziek, enzovoorts) zodat ieder kind en iedere jongere keuzemogelijkheden heeft.

COA:

- 3.4. Verwerk alle aanbevelingen in het pedagogisch kader van COA en de functieomschrijvingen van medewerkers.

COA en aanbieders:

Het betrekken van kinderen en jongeren:

- 3.5. Geef bij binnenkomst voorlichting aan alle gezinnen, over het aanbod aan activiteiten in de locatie met behulp van informatief beeldmateriaal.
- 3.6. Stel de ruimtes open voor verschillende groepen kinderen/jongeren, zodat ieder kind/iedere jongere meer dan 1 keer per week gebruikmaakt van de ruimte. Betrek ze steeds bij de besluiten, bijvoorbeeld over het programma, de leeftijdsgroepen en een eventuele indeling in jongens- en meisjesgroepen.
- 3.7. Benader alle kinderen en jongeren individueel, nodig ze na aankomst in de locatie uit voor een behoeftepeiling.
- 3.8. Richt het aanbod aan activiteiten samen met kinderen en jongeren in. Geef hen inspraak in bijvoorbeeld de inhoud van het programma en de indeling van leeftijdsgroepen en/of speciale jongens- of meisjesgroepen en -activiteiten.
- 3.9. Haal jongeren voor iedere activiteit op. Vraag daarvoor hulp aan andere jongeren, en zorg ervoor dat iedereen kan meedoen. Zoek met gezinnen samen naar oplossingen als er belemmeringen voor deelname

zijn. Evalueer iedere activiteit en ieder project met jongeren en pas nieuwe activiteiten en projecten op basis van de uitkomsten aan.

- 3.10. Betrek kinderen op dezelfde manier bij het aanbod, Kun je niet alle individuele kinderen ophalen voor een activiteit omdat er te veel kinderen in de locatie wonen? Ga dan de schoolbus in en speelplaatsen op, hang een vlag uit en/of haal alleen de afwezige kinderen op.



Activiteiten in de omgeving van de locatie

Opvang randvoorwaarden:

- 3.11. Ontwikkel en verstrek in iedere locatie informatief beeldmateriaal met:
- Een overzicht van het aanbod aan activiteiten (sportverenigingen en -scholen, dans- en muzieklessen, kunsteducatie) in de omgeving van de locatie (sociale kaart);
 - De kosten, hoe financiële hulp geregeld kan worden en het vervoer.

COA-contactpersoon kinderen:

- 3.12. Informeer tijdens de intake alle kinderen en ouders over dit aanbod en de financiële hulp via beeldmaterialen. Gebruik de tolkentelefoon voor toelichting.
- 3.13. Regel financiële hulp via Stichting Leergeld, het Jeugdsportfonds, het Jeugdcultuurfonds en het Nationaal Fonds Kinderhulp. Besteed in overleg ook deeltaken uit aan aanbieders in de locatie.
- 3.14. Houd een inloopspreekuur, zoals bijvoorbeeld in Emmen.
- 3.15. Bouw bruggen voor deelname en financiering of hulp in natura met lokale aanbieders, zoals sportverenigingen en -scholen, dans- en muziekscholen, instellingen voor kunsteducatie en de gemeente. Denk aan: gratis deelname, korting en alternatieve betalingsregelingen.



Handwritten text on a worksheet, including a list of items and their descriptions. The text is written in German and includes the following items:

- 1. **Handwritten:** ...
- 2. **Handwritten:** ...
- 3. **Handwritten:** ...
- 4. **Handwritten:** ...
- 5. **Handwritten:** ...
- 6. **Handwritten:** ...
- 7. **Handwritten:** ...
- 8. **Handwritten:** ...
- 9. **Handwritten:** ...
- 10. **Handwritten:** ...

The worksheet also features several small icons, such as a person, a house, and a tree, which correspond to the handwritten text.



Leefgebied 4: Onderwijs

Onderwijs en speciaal onderwijs

“Ik ben heel blij want dit is de eerste keer ik ga naar school.”

De rechten van kinderen ...

In Nederland moeten alle kinderen tussen 5 en 18 jaar naar school tot zij een startkwalificatie hebben behaald. Voor 5- tot 16-jarigen geldt de leerplicht en voor 16- tot 17-jarigen de kwalificatieplicht. In de Leerplichtwet staat dat kinderen recht op onderwijs hebben en dat geldt uiteraard meteen.⁹

Volgens de Europese richtlijn moeten kinderen binnen 3 maanden naar school gaan. Dit geldt ook voor speciaal onderwijs.¹⁰ Ook het Nederlandse beleid is erop gericht dit zo snel mogelijk te regelen. De praktijk is echter anders: het blijkt niet altijd mogelijk kinderen na aankomst meteen naar een school te laten gaan

Naast dat kinderen recht hebben op onderwijs, hebben zij volgens het IVRK ook recht op goed onderwijs. De onderwijsdoelen van een school moeten zich richten op de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en vermogens van elk kind.

... maar hoe gaat het in de praktijk?

Ieder azc is gekoppeld aan een speciale basisschool waar de kinderen vooral de Nederlandse taal leren. Soms is deze school op het terrein en anders gaan de kinderen met een bus naar school. Kinderen tussen 12 en 18 jaar gaan na aankomst in Nederland eerst naar de Internationale Schakelklas (ISK).

Hoe staat het met de toegang tot onderwijs voor kinderen in azc's en gezinslocaties? Hoe verloopt de doorstroom naar regulier onderwijs? En hoe is de toegang tot speciaal onderwijs voor kinderen met een beperking?

Conclusies

Goede toegang tot onderwijs ...

Volgens het onderzoek is de toegang van de kinderen en jongeren tot het onderwijs goed. 99% van de kinderen en jongeren gaat naar school. Een derde van de kinderen gaat naar de azc-school (basisonderwijs), een derde naar de ISK (middelbaar onderwijs) en een derde naar regulier onderwijs. Zodra kinderen en jongeren in de asielopvang de Nederlandse taal voldoende beheersen, mogen zij naar het reguliere onderwijs.

... maar moeizame doorstroom vanuit de ISK

De doorstroom van de ISK naar regulier onderwijs is volgens professionals complex. Een ouder zegt: “Het is erg jammer dat mijn kinderen niet naar een normale school gaan. Het zou fijn zijn als zij met Nederlandse kinderen kunnen spelen en Nederlands kunnen oefenen.”

IVRK art. 28 en 29

Elk kind heeft recht op onderwijs afgestemd op zijn of haar niveau en gericht op zo groot mogelijke ontplooiing.

⁹ Informatiedocument Onderwijs aan Asielzoekerskinderen, Ministerie van OCW, 2016.

¹⁰ Europese richtlijn Minimumnormen opvang asielzoekers in de lidstaten, Europese Raad, 2003.

Toegang tot speciaal onderwijs beperkt

Ook kinderen met een beperking of handicap hebben recht op passend onderwijs. De toegang hiertoe lijkt echter beperkt; van de 6 ouders van een kind met een beperking geven 3 aan dat hun kind (nog) niet naar school gaat. Een van de ouders gaf aan dat het kind geopereerd zou worden, de andere twee ouders gaven aan dat de aanmeldingsprocedure liep. De aanmeldprocedure is volgens professionals langdurig en complex.

Er is momenteel geen standaard voor het multidisciplinair overleg (MDO). Professionals vinden dat er grote variatie is in structuur, kwaliteit en regelmaat.

Vergelijking gezinslocatie-azc

In de gezinslocaties geven twee geïnterviewde ouders aan dat hun kind in een vorige locatie regulier onderwijs volgde, maar nu niet meer. Dat komt vaker voor, want er zijn amper verschillen tussen de percentages kinderen en jongeren in gezinslocaties en azc's die naar het regulier onderwijs gaan, terwijl gezinnen in gezinslocaties vaak langer in Nederland zijn en dus qua Nederlands prima naar regulier onderwijs zouden kunnen.

Sommige kinderen en jongeren die wel naar het regulier onderwijs gaan, geven aan zich te schamen voor het feit dat zij in een gezinslocatie wonen. Enkele ouders van kinderen die regulier onderwijs volgen, geven aan dat hun kinderen meer in gescheiden werelden leven en zich meer schamen voor hun woonsituatie dan toen het gezin in een azc verbleef (zie verder sociaal-emotionele veiligheid in Leefgebied 6).

Aanbevelingen

Toegang tot onderwijs:

Opvang randvoorwaarden:

- 4.1. Zorg voor een snelle doorstroom naar regulier onderwijs. Onderzoek met OCW de mogelijkheden daarvoor.
- 4.2. Investeer in informatievoorziening en begeleiding van reguliere scholen door medewerkers van de azc-school en ISK om de doorstroom te bespoedigen.
- 4.3. Neem onderwijs op als vast agendapunt voor het MDO; of
- 4.4. Voeg in de functieomschrijving van de contactpersoon kinderen toe dat deze contactpersoon de schakel tussen het MDO en onderwijs is.

Toegang tot speciaal onderwijs:

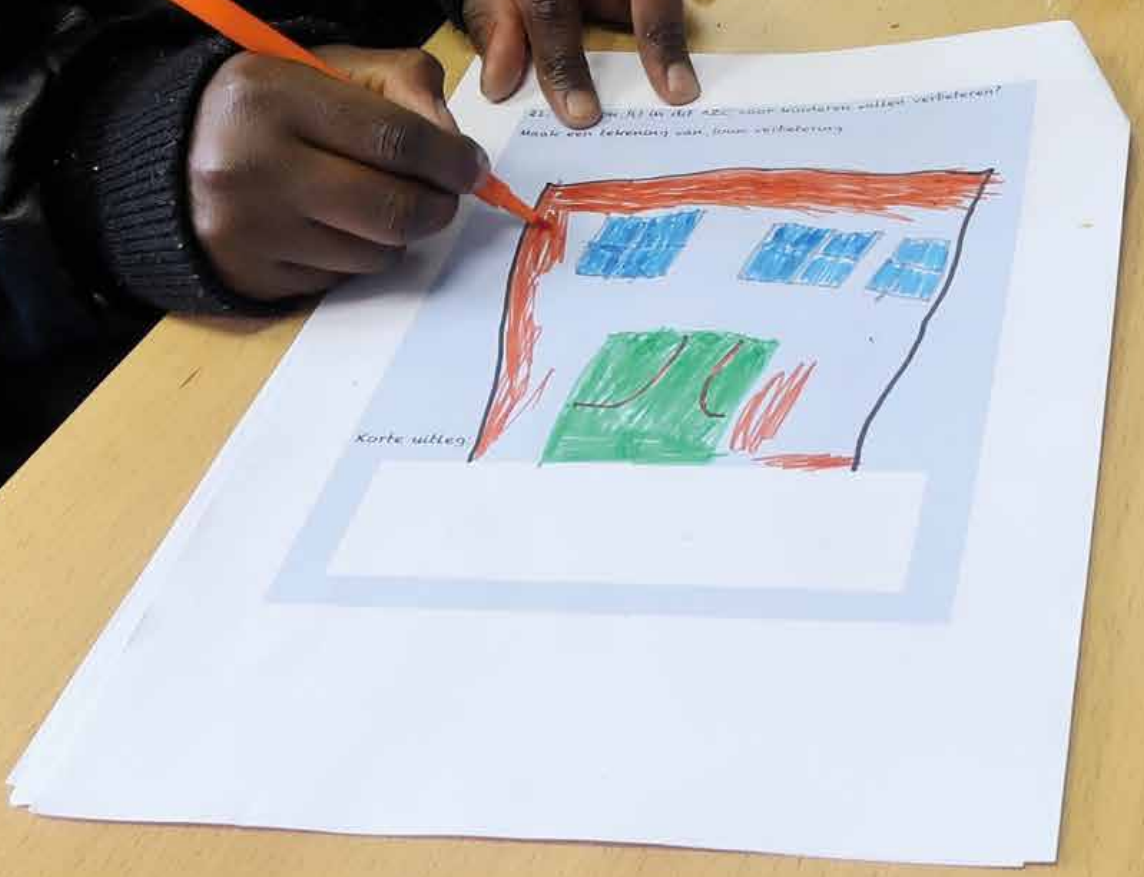
Opvang randvoorwaarden:

- 4.5. Onderzoek hoe de toegang tot het speciaal onderwijs verbeterd kan worden. Denk aan:
 - een eenvoudiger aanmeldingsprocedure of voorrang voor kinderen en jongeren in de asielopvang, vanwege hun taalachterstand;
 - investeringen in de begeleiding van de scholen om toelating van kinderen in de asielopvang te versnellen;
 - het beschikbaar stellen van NT2-materialen in het speciale onderwijs.
- 4.6. Neem een specialist 'Onderwijs voor nieuwkomers' op in ieder nieuw samenwerkingsverband (OCW, regio, gemeente).

COA:

- 4.7. Signaleer (zo mogelijk) bij aankomst of een kind speciaal onderwijs nodig heeft. Stel hiervoor een vaste procedure op.
- 4.8. Neem onderwijs standaard op in het MDO en maak een vast agendapunt van de aanmelding voor speciaal onderwijs; en/of
- 4.9. Voeg in de functieomschrijving van de contactpersoon kinderen toe dat deze contactpersoon de schakel tussen MDO en onderwijs is.







Leefgebied 5: Gezondheid

Lichamelijke en geestelijke gezondheidszorg

“Er ontstaat altijd een misverstand met de dokter. Hij begrijpt niet precies waar we last van hebben.”

De praktijk in opvanglocaties

Bewoners van azc's en gezinslocaties maken in Nederland kennis met een nieuw gezondheidssysteem. Dat werkt anders dan het systeem in hun land van herkomst. De factsheet Gezondheidszorg voor asielzoekers in Nederland¹¹ beschrijft in detail hoe de gezondheidszorg is georganiseerd.

Taken COA

Het COA is verantwoordelijk voor de toegeleiding van asielzoekers naar de reguliere zorg. Daarnaast heeft het COA een niet-medische gidsfunctie en coördineert het MDO op locatie. Tot eind 2018 is het COA ook verantwoordelijk voor de jeugdzorg. Daarna neemt de gemeente die verantwoordelijkheid over.

Taken GGD en instellingen voor jeugdgezondheidszorg

De GGD en jeugdgezondheidszorginstellingen (inclusief CJG) voeren de jeugdgezondheidszorg uit. Die gezondheidszorg is vastgelegd in het Basispakket JGZ Asielzoekerskinderen 0-18 jaar.¹² In dit Basispakket staan de uitgangspunten, contactmomenten en activiteiten van de jeugdgezondheidszorg voor een gezonde en veilige ontwikkeling van kinderen. Kernpunten zijn onder andere:

- de ontwikkeling van het kind beoordelen;
- problemen signaleren en verwijzen;
- preventieve voorlichting geven;
- geven van vaccinaties
- ouders ontzorgen; en
- samenwerken en adviseren in de zorgketen.

Taken GZA

GZA (GezondheidsZorg Asielzoekers) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de curatieve zorg. In de Regeling Medische zorg Asielzoekers (RMA)¹³ is de zorg omschreven waar asielzoekers aanspraak op kunnen maken. Het grootste deel van de aanspraken onder de RMA komt overeen met de aanspraken in het basispakket van de zorgverzekeringswet. Ook zijn bepaalde onderdelen van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en langdurige zorg (Wlz) in de RMA opgenomen. Kernpunten zijn onder andere

- Huisartsenzorg op locatie (inclusief Praktijk ondersteuning huisarts GGZ (POH-GGZ);
- Praktijklijn met 24/7 bereikbaarheid;
- Afspraken aangaande verwijzingen en declaraties voor een 40-tal zorgsoorten

Eerder onderzoek

Naar de lichamelijke en geestelijke gezondheid van kinderen en jongeren in azc's en gezinslocaties, en de zorg die hen geboden wordt, is uitgebreid onderzoek gedaan en aanbevelingen geformuleerd.

IVRK art. 24

Alle kinderen hebben recht op gezondheid en gezondheidszorg. Beide moeten toegankelijk, beschikbaar, van goede kwaliteit en betaalbaar zijn.

¹¹ Factsheet Gezondheidszorg voor asielzoekers in Nederland, GGD GHOR, GCA en COA, maart 2017.

¹² Basispakket JGZ, GGD GHOR Nederland / PGA, november 2017.

¹³ Van 2009 tot 2017 voerde MCA de gezondheidszorg uit onder de Regeling Zorg Asielzoekers (RZA). Sinds januari 2018 voert GZA deze uit onder de Regeling Medische zorg Asielzoekers (RMA).

Een recente kennissynthese van Pharos over de gezondheid van asielzoekers stelt dat kinderen in de asielopvang een verhoogde kans op psychosociale problemen hebben. Kinderen zijn voor een gezonde ontwikkeling met name afhankelijk van de gezondheid van hun ouder(s), een stabiele woon- en schoolsituatie en een stabiel toekomstperspectief. Die stabiele toekomst wordt bedreigd door verhuizingen, ervaringen met discriminatie en de financiële situatie van het gezin.¹⁴ Een recent rapport naar aanleiding van een studie op een aantal pilot locaties over de werking van jeugdteams en jeugd- en gezinscoaches adviseert MCA om jeugdhulp dichterbij het azc te brengen.¹⁵

Conclusies

Niet altijd tevreden over lichamelijke gezondheidszorg

Op alle onderzochte locaties is een centrum GezondheidsZorg Asielzoekers (GZA) en een huisarts aanwezig. Opvallend zijn de verschillen tussen professionals en vrijwilligers aan de ene kant en bewoners aan de andere kant. 67% van de professionals en vrijwilligers is namelijk tevreden over de toegang tot deze zorg en de kwaliteit ervan, tegen slechts 45% van de bewoners.

Bewoners voelen zich niet altijd serieus genomen of goed geholpen. Jongeren en ouders geven bijvoorbeeld vaak aan dat zij enkel het advies krijgen paracetamol te nemen. Professionals en het COA kennen deze klacht en geven aan dat deze goed te verklaren is door de verschillen tussen het Nederlandse gezondheidszorgsysteem en de situatie in het betreffende thuisland. Het systeem en de behandelmethodes moeten daarom beter uitgelegd worden. Ook zijn er niet frequent genoeg spreekuren of duren de afspraken te kort. Daardoor zijn de wachttijden te lang.

Beperkt gebruik geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

In totaal maken er op de onderzochte locaties op dit moment 47 kinderen gebruik van geestelijke gezondheidszorg. 30 van deze kinderen wonen op één locatie. Op 5 locaties maakt, naar schatting van de locatie, geen enkel kind hier gebruik van. Het is onduidelijk of dat komt doordat daar geen behoefte aan is of door onbekendheid met het aanbod. Op slechts 3 van de 10 locaties wordt weerbaarheidstraining aangeboden. Van de kinderen heeft 12% (weerbaarheids)training of therapie gehad, van de jongeren 7,5%.

Opvallend is dat 53% van de professionals en vrijwilligers vindt dat de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen voldoende prioriteit krijgt. Professionals vinden wel dat de aanwezigheid en rol van de POG GGZ-consulent meer bekendheid moet krijgen. Er is momenteel een kader voor het MDO vanuit COA. Echter professionals vinden dat er grote variatie is in structuur, kwaliteit en regelmaat van dit overleg.

Kinderen en jongeren denken verschillend over de effectiviteit van de therapie die zij hebben gevolgd, maar diegenen die met een weerbaarheidstraining hebben meegedaan zeggen er ook na jaren nog veel aan te hebben. "Ik vind het goed. Ik heb geleerd om 'stop' te zeggen", aldus een kind. En een jongere: "Ik vond het wel goed om te leren wat je moet doen als iemand jou gaat pesten."

Vergelijking gezinslocatie-azc

In het onderzoek komen geen verschillen naar voren tussen gezinslocaties en azc's rond de lichamelijke gezondheidszorg. Op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg zijn er grote verschillen. Van de professionals en vrijwilligers die verbonden zijn aan de gezinslocaties geeft 66,67% aan dat er onvoldoende aandacht is voor de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen. Bij de azc's is dat maar 15%.

¹⁴ Kennissynthese gezondheid van nieuwkomende vluchtelingen, Pharos, januari 2016.

¹⁵ Pilots jeugdteam en jeugd- en gezinscoaches op het AZC, MCA, juli 2017.

Aanbevelingen

Lichamelijke gezondheidszorg

COA:

- 5.1. Ontwerp en gebruik laagdrempelige communicatiemethoden bij voorlichting over de gezondheidszorg. Ga hierbij uit van de omstandigheden van bewoners, zorg voor een cultuur-sensitieve aanpak en houdt rekening met uiteenlopende wensen en leerstijlen.¹⁶
- 5.2. Evalueer jaarlijks de feitelijke uitvoering van de RMA door GZA met een focus op informatievoorziening, beschikbaarheid en kwaliteit van zorg.

COA en aanbieders (lichamelijke) gezondheidszorg:

- 5.3. Informeer ouders bij de intake over de jeugdgezondheidszorg, de vergoedingen, de GZA-werkwijze en de Praktijklijn. Doe dat met beeldmateriaal en mondeling, eventueel via de tolktelefoon. Organiseer eventueel een vervolgspraak over opvoedondersteuning en mogelijkheden voor weerbaarheidstrainingen.
- 5.4. Houd er rekening mee dat bewoners het advies om paracetamol te nemen negatief kunnen beleven en licht dat advies zo goed mogelijk toe. Maak ook duidelijk dat het geen kwestie is van niet-serieus nemen. Hiervoor kan gebruik gemaakt worden van de brochure van het GZA over de terughoudendheid in Nederland bij het voorschrijven van antibiotica. Maak afspraken bijvoorbeeld langer, zodat er meer tijd is om bewoners goed te begrijpen en om adviezen en keuzes goed toe te lichten.

Het multidisciplinair overleg is een structureel, periodiek overleg tussen het COA en lokale zorgverleners (waaronder de huisartsenpraktijk op de COA-locatie), ten behoeve van de afstemming van de dienst- en zorgverlening op locatie. Centraal hierbij staat het belang van de individuele asielzoeker met medische, psychosociale en/of psychische problematiek, die hulp, begeleiding of bijzondere aandacht nodig heeft. Maar er is ook aandacht voor meer algemene onderwerpen als de leefbaarheid en veiligheid op de COA-locatie. Expertise, kennis en signalen worden besproken en uitgewisseld ter optimalisering van de huisvesting, begeleiding en zorgverlening aan de bewoner.

- 5.5. Onderzoek mogelijkheden om een beter gebruik van de Praktijklijn te stimuleren. Zorg dat er iedere dag toegang tot een huisarts is.
- 5.6. Zorg voor een grotere bekendheid rondom de doelstellingen, onderwerpen en werkafspraken van het MDO. Zie toe op de tijdige opvolging van gemaakte afspraken.
- 5.7. Maak onderling duidelijke afspraken over het verstrekken van persoonlijke gegevens in het MDO, in het belang van het kind. Overweeg, naar voorbeeld van azc Emmen om een toestemmingsverklaring van bewoners te krijgen voor bespreking in het MDO.
- 5.8. Gebruik het cliëntoverleg tussen zorgverleners voor zaken die niet in het MDO met COA hoeven te worden besproken, bijvoorbeeld vanwege de privacy.

Geestelijke gezondheidszorg

Opvang randvoorwaarden:

- 5.9. Stel een verhuizing uit totdat de (geestelijke) gezondheidszorg voor kind(eren) en/of ouder(s) in de nieuwe locatie is geregeld en minimaliseer verhuizingen als iemand onder behandeling is.
- 5.10. Bied in iedere locatie passende weerbaarheidstrainingen aan. Differentieer die naar leeftijd en geslacht.

¹⁶ Voorbeelden van een dergelijke aanpak zijn de "Eenvoudige voorlichting" modules van Pharos, en de "Laagdrempelig communiceren" aanpak van de GGD Gelderland Zuid.

Zorg dat het aanbod kindgericht, structureel en professioneel is. Laat dat aanbod goed aansluiten bij een bredere aanpak voor mentale ondersteuning.

- 5.11. Zorg voor niet-talige aanvullingen op het Mind-spring programma en vergroot het aantal te bereiken kinderen. Het programma wordt te talig bevonden en zou te veel gericht zijn op het werken in groepen van 8 kinderen waardoor lang gewacht moet worden om te kunnen starten.

COA en aanbieders geestelijke gezondheidszorg:

- 5.12. Informeer alle bewoners over de mogelijkheden rond de GGZ.
- 5.13. Informeer alle professionals en vrijwilligers die met kinderen werken over hoe zij (direct) kunnen doorverwijzen.
- 5.14. Onderzoek de mogelijkheden om een standaardassessment op te nemen van de psychische situatie van kinderen (en ouders) gedurende de eerste 6 weken van hun verblijf in de asielopvang.
- 5.15. Wend in alle locaties de expertise van de gemeentelijke jeugd- en gezinsteams¹⁷ aan voor laagdrempelige, preventieve jeugdhulp. In de jeugd- en gezinsteams kan de GGD JGZ verpleegkundige een spilfunctie vervullen tussen gemeentelijke infrastructuur en de (zorg)ketenpartners op de opvanglocatie.
- 5.16. Vergroot de capaciteit van hulpverleners en andere betrokkenen in de gemeente om met kinderen en jongeren in de asielopvang te werken, gezien de decentralisatie op 1 januari 2019 waarbij de gemeente verantwoordelijk wordt voor de contracten met zorgaanbieders.

17 Met de term jeugd- en gezinsteams wordt de gemeentelijke jeugd- en gezinshulp infrastructuur bedoeld. Deze teams hebben in gemeenten uiteenlopende benamingen zoals: Ouder en Kind Team (OKT), het gebied- of buurtteam, of het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG).





Leefgebied 6: Veiligheid

Voorlichting, bescherming en weerbaarheid

“In ons land is er oorlog. Maar hier maakt niemand ruzie met je.”

De rechten van kinderen ...

Verschiedende bepalingen in het IVRK richten zich op de veiligheid van kinderen die gevlucht zijn. Sommige gaan over de asielprocedure, andere over de veiligheid in de opvang.

In ons onderzoek focussen wij op veiligheid in de locatie, de ervaringen met veiligheid, de informatie over een beperkt aantal veiligheidsrisico's, de Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk Geweld en weerbaarheidstraining voor kinderen. Voor de bescherming van privacy zie Leefgebied 2.

... maar hoe gaat het in de praktijk?

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor de ontwikkeling van een kind. Tegelijkertijd is er geen eenduidig definitie van veiligheid en is de ervaring ervan subjectief. In Nederland is geen oorlog, dus veel kinderen en ouders voelen zich in de asielopvang relatief veilig. Maar samen met een grote en diverse groep mensen in dezelfde locatie wonen, de situatie en ligging van de locatie kan mogelijk ook onveiligheid met zich mee brengen.

Kinderen, jongeren en ouders in met name gezinslocaties zijn bang om 'opgepakt' te worden (detentie en/of uitzetting door de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V)), zoals zij dat bij andere gezinnen in de gezinslocatie soms zien gebeuren. Kinderen worden ook daadwerkelijk in detentie geplaatst, een praktijk die het Comité voor de Rechten van het Kind EU-lidstaten onlangs nog opriep af te schaffen. Detentie van een kind is volgens het Comité nooit in het belang van het kind en een schending van het Kinderrechtenverdrag.¹⁸

Conclusies

Ouders en kinderen voelen zich wel veilig...

Het onderzoek laat echter ook zien dat kinderen en ouders zich over het algemeen veilig voelen. Ouders en jongeren waarderen de aanwezigheid van camera's en beveiliging voor de veiligheid van hun kinderen.

... maar de aandacht voor sociaal-emotionele veiligheid is beperkt

Er is beperkte aandacht voor de sociaal-emotionele veiligheid van kinderen en ouders. Sommige kinderen en ouders spreken over incidenten in de locatie. "Ik voel me niet veilig, want elke nacht wordt er gedronken en ze volgen de vrouwen", aldus een 15-jarig meisje. In 3 van de 10 locaties worden weerbaarheidstrainingen aangeboden (zie verder Leefgebied 5).

... maar kinderen en ouders zijn beperkt voorgelicht over veiligheidsrisico's

Wel blijkt dat kinderen (17%) en ouders (33%) beperkt zijn voorgelicht over veiligheidsrisico's in en rond de locatie. Zij zijn het meest bekend met brandgevaar.

... maar de Meldcode is niet bij iedereen die met de kinderen werkt bekend

In het kader van bescherming hebben wij ook gekeken naar de Meldcode. Professionals (80%) kennen de Meldcode

IVRK art. 2, 3, 6,
12, 16, 19, 22, 33
t/m 36

De veiligheid van kinderen in de asielopvang komt op verschillende manieren aan bod in het IVRK. Sommige artikelen richten zich op de asielprocedure, andere op veiligheid in de opvang, weer andere op bescherming van o.a. privacy (zie Leefgebied 2).

¹⁸ Oproep voorzitter VN-Kinderrechtencomite, OHCHR 21 februari 2018.

goed, maar de meeste vrijwilligers niet. Meldingen worden bovendien niet altijd adequaat opgevolgd.

...maar jongeren en ouders zijn bang gearresteerd en uitgezet te worden

De aanwezigheid van politie en ervaringen met het afgevoerd zien worden van bewoners geeft veel angst en stress. "Ik slaap met stress dat mijn ouders gearresteerd zullen worden om 6 uur 's morgens dus hoe kan ik me veilig voelen." (Jongere uit Goes) "We zijn nog bang, want IND kan zomaar alles doen. Zo maar terugsturen naar eigen land." (Ouder uit Burgum).

Vergelijking gezinslocatie-azc

Kinderen, jongeren en ouders in gezinslocaties voelen zich onveilig dan in azc's (jongeren: 35% t.o.v. 10%, kinderen: 33% t.o.v. 14%, ouders: 36% t.o.v. 19%). Volgens de professionals in gezinslocaties worden dezelfde voorzieningen en diensten aangeboden als in azc's.

Sommige ouders geven aan dat het verblijf in de gezinslocatie traumatisch is voor hun kind(eren), dat de kinderen stress ervaren en gedragsproblemen vertonen. Een ouder: "De sfeer is helemaal anders dan in het azc waar we eerst woonden. Mijn zoon van 6 jaar wil hier niet langer wonen. Als wij ergens naartoe gaan, wil hij niet terug. Op school is hij blij, maar thuis bonkt hij soms met zijn hoofd tegen de muur." Kinderen en jongeren in gezinslocaties spreken ook meer over pesten dan jonge deelnemers in azc's.

Aanbevelingen

Lichamelijke gezondheidszorg

Opvang randvoorwaarden:

- 6.1. Plaats kinderen niet in detentie. Geef opvolging aan de oproep van het VN-Kinderrechten comité deze praktijk te stoppen en werk aan alternatieven voor detentie van kinderen.

COA:

- 6.2. Informeer ouders en kinderen bij de intake over wat zij moeten doen rond veiligheidsrisico's, zoals: brand, geweld, misbruik, alcohol en drugs. Informatie over specifieke veiligheidsrisico's rond de locatie is ook van belang. Ontwikkel hiervoor kindvriendelijk (beeld)materiaal en licht deze toe bij de intake via de tolkentelefoon.
- 6.3. Schenk in het voorlichtingspakket ook aandacht aan mensenhandel. Gebruik bijvoorbeeld de informatie van Coördinatiecentrum Mensenhandel (CoMensha).¹⁹
- 6.4. Bied alle kinderen zwem- en fietsles en zorg voor goedonderhouden fietsen op alle locaties.
- 6.5. Besteed meer aandacht aan sociaal-emotionele veiligheid. Ga bij het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal uit van de behoefte van ouders.
- 6.6. Ga door met voorlichting over de Meldcode en zorg dat deze informatie aan alle professionals en vrijwilligers in de locatie wordt aangeboden.
- 6.7. Leg onderlinge afspraken over het signaleren van kindermisbruik en huiselijk geweld beter vast. Onderzoek hoe opvolging en terugkoppeling tussen betrokken hulpverleners en Veilig Thuis verbeterd kan worden.
- 6.8. Ontwikkel beleid ten behoeve van kinderen die getuige zijn geweest van ernstige incidenten (agressie, zelfdoding, enz.) in de locatie, informeer ouders welke maatregelen zijn getroffen om herhaling te voorkomen en bied een 'luisterend oor' en zo nodig mentale zorg aan de kinderen.
- 6.9. Bied ten slotte ieder kind zoveel mogelijk individuele aandacht en een luisterend oor.

¹⁹ Het Coördinatie- en expertisecentrum tegen Mensenhandel (CoMensha www.comensha.nl) heeft bijvoorbeeld pictogrammen ontwikkeld om azc bewoners te waarschuwen voor de gevaren van mensenhandel.



Leefgebied 7: Kindvriendelijkheid informatie- voorziening asielprocedure

Informatie over de asielprocedure

“Ik weet niet of wij mogen blijven.”

De rechten van kinderen

Kinderen hebben volgens het IVRK het recht op voor hen begrijpelijk informatie. Begrijpelijke informatie over de wereld om hen heen, maar zeker ook als het over zaken gaat die te maken hebben met zijn of haar leven. Voor kinderen in de opvang is het derhalve van belang dat zij informatie krijgen over de procedure waar zij zich in bevinden.

IVRK art. 17

Kinderen hebben recht op informatie over zaken die hun leven beïnvloeden.

De praktijk in opvanglocaties

Kinderen en ouders in de opvang bevinden zich in een onzekere situatie. Mogen zij in Nederland blijven of moeten zij terug? In dit onderzoek hebben wij ons gericht op de informatievoorziening over de asielprocedure en niet op de asielprocedure zelf.

In hoeverre kennen kinderen hun situatie? Wat weten zij van de asielprocedure? En wie is er verantwoordelijk voor het informeren van de kinderen?

Conclusies

Ouders informeren kinderen ...

Het COA geeft aan dat het de verantwoordelijkheid van ouders is om de kinderen te informeren over hun procedure. Dat vinden veel professionals en vrijwilligers ook.

Uit het onderzoek blijkt dat kinderen de status van hun procedure redelijk goed kennen. 63% van de kinderen en 75% van de jongeren geeft aan op de hoogte te zijn. Professionals en vrijwilligers zien wel ruimte voor verbetering; ruim een kwart vindt dat de ouders hun kinderen onvoldoende informeren. Zij geven daarnaast aan dat het van belang is dat kinderen geïnformeerd worden over de asielprocedure algemeen.

... maar kunnen wel extra ondersteuning gebruiken

Professionals en vrijwilligers vinden het belangrijk om ouders meer te ondersteunen bij het informeren van hun kinderen, bijvoorbeeld door kindvriendelijke informatie beschikbaar te stellen. Zij vinden het belangrijk dat kinderen structureel geïnformeerd worden over de asielprocedure. Op dit moment zijn er al wel activiteiten, maar die bereiken nog onvoldoende hun doel. De informatiebijeenkomsten voor kinderen van VWN vinden niet in alle azc's plaats.

Vergelijking gezinslocatie-azc

Kinderen en jongeren in gezinslocaties kennen de situatie van het gezin rond de asielprocedure minder goed dan hun leeftijdsgenoten in azc's (kinderen: 16% t.o.v. 44% en jongeren: 57% t.o.v. 80%).

In 2 van de 3 onderzochte gezinslocaties is onbekend of er kindvriendelijk informatiemateriaal is, tegenover 2 van de 7 azc's.

De helft van de professionals vindt dat ouders in gezinslocaties hun kinderen niet of niet goed informeren over de procedure. De andere helft weet het niet. In de azc's vindt slechts 10% van de professionals en vrijwilligers dat de informatie van ouders aan kinderen tekortschiet.

Aanbevelingen

Informatievoorziening over de procedure

COA:

- 7.1. Vertel alle ouders tijdens de intake dat zij verantwoordelijk zijn voor het informeren van hun kind(eren). Geef aan dat zij bij vragen over de asielpcedure kunnen bij VWN terecht kunnen.
- 7.2. Peil bij de ouders of zij behoefte hebben aan een gezamenlijk gesprek met de contactpersoon kinderen of de onafhankelijke vertrouwens-/tussenpersoon.

VWN:

- 7.3. Breid de voorlichtingsactiviteiten voor kinderen over de asielpcedure uit naar alle azc's
- 7.4. Ondersteun alle ouders bij het informeren van hun kinderen door hun kindvriendelijk beeldmateriaal te geven. Licht het materiaal mondeling toe via de tolkentelefoon.
- 7.5. Respecteer waarover ouders hun kinderen wel, niet of gedeeltelijk willen informeren.





Leefgebied 8: Financiën

Financiële mogelijkheden

“Het weekgeld is genoeg voor eten, maar niet voor kleding en schoenen. Ook babyspullen zijn duur.”

Ouders en kinderen krijgen een financiële toelage van het COA. De hoogte van het weekgeld is afgestemd op de samenstelling van het gezin en ook gerelateerd aan bijvoorbeeld de aan- of afwezigheid van een centrale keuken. Sommige ouders kunnen in de locatie werken tegen een kleine vergoeding (max €14 per week)

De regels voor de toelage staan in de Regeling Verstrekkingen Asielzoekers (RVA).²⁰ Deze RVA geldt niet voor gezinslocaties. Ouders ontvangen daar wel een financiële toelage, maar deze is lager dan de toelage in azc's.

Ouders mogen beperkt en onder specifieke omstandigheden werken buiten de asielopvang.²¹ In het kader van bescherming hebben wij ook gekeken naar de Meldcode. Professionals (80%) kennen de Meldcode goed, maar de meeste vrijwilligers niet. Meldingen worden bovendien niet altijd adequaat opgevolgd.

Is het weekgeld voor ouders voldoende om voor hun kinderen te zorgen?

Conclusies

... maar dit is niet altijd toereikend

Bijna 50% van de ouders geeft aan dat het weekgeld onvoldoende is voor de verzorging van hun kinderen. 25% van de ouders is wel tevreden.

Bij professionals en vrijwilligers is het beeld juist tegenovergesteld: 50% van de professionals en vrijwilligers vindt het weekgeld voldoende en 20% vindt het onvoldoende.

Ouders weten verder vaak niet dat er financiële ondersteuning mogelijk is voor deelname van hun kind(eren) aan activiteiten buiten de locatie (zie verder Leefgebied 3).

Vergelijking gezinslocatie-azc

Gezinnen in gezinslocaties ontvangen minder weekgeld dan gezinnen in azc's. Dit verklaart grotendeels dat 76% van de ouders in gezinslocaties vindt dat het weekgeld onvoldoende is ten opzichte van 33% van de ouders in azc's. 4% van de ouders in gezinslocaties zegt dat het voldoende is tegenover 34% van de ouders in azc's. Een ouder uit een van de gezinslocaties: "Wij kunnen geen gezond eten kopen; daarvoor moeten we sparen."

IVRK art. 27

De overheid moet zorgen voor een levensstandaard die toereikend is voor de ontwikkeling van het kind als ouders dat zelf niet kunnen. Kinderen moeten in elk geval onderdak, voeding en kleding krijgen.

RVA art. 9 en 14

Een wekelijkse toelage voor voedsel, kleding en andere persoonlijke uitgaven is afhankelijk van de grootte van het huishouden en bedraagt voor een volwassene tussen € 31 en € 45 en voor kinderen tussen € 25 en € 37. De bijdrage voor overige uitgaven is € 12,50.

²⁰ Zie de Regeling Verstrekkingen Asielzoekers voor een gedetailleerde beschrijving van de financiële en materiële voorzieningen voor asielzoekers in een opvanglocatie, RVA, Ministerie van Veiligheid en Justitie, 2005.

²¹ Zie voor meer informatie <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vluchtelingen-werk-en-integratie/vraag-en-antwoord/mogen-asielzoekers-werken>

Aanbevelingen

Opvang randvoorwaarden:

- 8.1. Zorg ervoor dat het weekgeld voor gezinnen in gezinslocaties en in azc's even hoog is. De zorgplicht van de overheid is immers voor alle kinderen gelijk.
- 8.2. Verhoog (de norm voor de hoogte van) het weekgeld

COA:

- 8.3. Verken manieren om gezinnen beter voor te lichten over de uitgaven waar het weekgeld wel en niet voor bedoeld is.





Leefgebied 9: Participatie

Informatie, inspraak en begeleiding

"Ik heb nu wel een vraag, maar ik weet niet aan wie ik die moet stellen..."

Kinderen hebben recht op participatie...

Kinderen hebben het recht om te participeren. Zij hebben het recht om gehoord te worden over zaken die hun leven beïnvloeden. Hun mening kan gaan over alle rechten die kinderen hebben. Dit is dan ook een belangrijk overkoepelend grondbeginsel van het IVRK. De overheid heeft de plicht ervoor te zorgen dat kinderen kunnen participeren. Daarvoor moeten kinderen wel voldoende informatie krijgen, anders kunnen zij zich geen mening vormen.

Het recht op participatie hangt sterk samen met het belang van het kind. Het belang van het kind moet altijd vooropstaan bij alle te nemen beslissingen. Zonder rekening te houden met de mening en wensen van het kind, is het moeilijk om daadwerkelijk beslissingen te nemen die in zijn of haar belang zijn. Daarnaast raakt het recht op participatie het recht van kinderen om te geloven wat zij willen en daarvoor uit te komen. En het recht om samen te komen en zich te verenigen. Dit geldt op individueel en collectief niveau, bijvoorbeeld bij het opzetten van een jongerenraad.

IVRK art. 12 en 13

Participatie is een van de grondbeginselen van het IVKR. Kinderen hebben het recht om gehoord te worden in zaken die invloed hebben op hun leven en ook hebben zij recht op informatie.

Is het weekgeld voor ouders voldoende om voor hun kinderen te zorgen?

Conclusies

... maar de toegang van kinderen tot informatie kan worden verbeterd

Internet is een belangrijk middel voor jongeren en kinderen om informatie te vinden. 80% van de jongeren is tevreden over de aanwezigheid van wifi. Wel is het wifi-bereik in de eigen woonruimte beperkt, terwijl een goed bereik belangrijk is vanwege privacy (telefoon en internet), veiligheid (Kindertelefoon) en school (huiswerk en examens).

72% van de jongeren is ook tevreden over het Open Leercentrum (OLC) in de locatie, waar computers en printers staan. Wel klagen zij over willekeur van openingsuren, bemensing en defecte apparatuur. Ook kinderen willen graag naar het OLC. In sommige locaties mag dat vanaf 8 jaar, in andere niet.

... hun mogelijkheid om hun stem te laten horen is beperkt

Jongeren vinden dat zij beperkte inspraak hebben en voelen zich vaak niet gehoord wanneer zij ideeën opperen om de locatie voor kinderen en jongeren te verbeteren (45%). Een jongere: "Er wordt bijna niets met ideeën gedaan." Diverse jongeren bevestigen dit beeld. Een groot aantal jongeren weet ook niet waar zij terecht kunnen met ideeën.

... en hun begeleiding is beperkt

Kinderen en jongeren kiezen meestal zelf een persoon om hun vragen en zorgen aan toe te vertrouwen, maar velen (40%) geven aan zo'n persoon in de locatie te missen.

Vergelijking gezinslocatie-azc

In gezinslocaties is 62% van de jongeren tevreden over de toegang tot het OLC, in azc's 83%. In gezinslocaties geven meer jongeren aan dat zij geen inspraak hebben dan in azc's (79% t.o.v. 39%). In gezinslocaties is geen enkel kind positief over inspraak, in azc's 23%. "Zij doen niks", is vaak het antwoord. Professionals en vrijwilligers zien dat juist andersom. In gezinslocaties geven wel meer kinderen (2% meer) en jongeren (20% meer) aan dat zij een specifiek persoon hebben bij wie ze terecht kunnen met vragen en zorgen. Ook de professionals in gezinslocaties zijn hierover positiever dan professionals in azc's.

Aanbevelingen

Toegang tot informatie via wifi en computers

Opvang randvoorwaarden:

- 9.1. Garandeer in alle locaties wifi-bereik in de woonruimtes.

COA:

- 9.2. Garandeer in alle locaties dat het OLC voor kinderen en jongeren vaker open is, ook 's avonds. Zorg voor continuïteit in de openingsuren, voldoende personeel/vrijwilligers en computers en printers die het doen. Leg dit vast in beleid, het pedagogisch kader en de functieomschrijving van medewerkers.
- 9.3. Verlaag in alle locaties de leeftijdsgrens voor het OLC, zodat overal kinderen vanaf 8 jaar toegang tot het OLC hebben.

Inspraak

Opvang randvoorwaarden:

- 9.4. Geef kinderen en jongeren op gestructureerde wijze meer inspraak in lokaal beleid, huisregels en programma's, afgestemd op hun capaciteiten.
- 9.5. Stel hiervoor een onafhankelijke, proactieve vertrouwens-/tussenpersoon aan. Zie voor een uitwerking hoofdstuk 10 Basisprincipes.



10. Basisprincipes

Het IVRK telt 54 artikelen. Vier daarvan hebben een bijzondere status; dit zijn de zogenoemde basisprincipes. Deze principes geven richting aan de manier waarop alle andere rechten vervuld moeten worden:

- **Non-discriminatie:** alle kinderrechten gelden voor alle kinderen en jongeren, in alle situaties. Er is dus geen onderscheid, ook niet naar verblijfsstatus of andere omstandigheden.
- **Het belang van het kind:** in alle besluiten die het belang van kinderen en jongeren raken, moet hun belang de eerste overweging zijn. Andere overwegingen zijn hieraan dus secundair.
- **Recht op (over)leven en ontwikkeling:** elk kind heeft recht op een menswaardig leven en heeft het recht om zich te ontwikkelen. De mogelijkheden hiervoor moeten maximaal gewaarborgd worden.
- **Recht op participatie:** ieder kind moet inspraak kunnen hebben in zaken die hem aangaan. De mate waarin en manier waarop hangt af van de capaciteiten die een kind op een bepaald moment ontwikkeld heeft.²²

Participatie is in een apart hoofdstuk aan de orde geweest. Voor de andere basisprincipes doen wij nog aantal algemene aanbevelingen. Die vloeien voort uit het onderzoek en hebben met verschillende leefgebieden te maken.

Non-discriminatie

Er mag geen onderscheid zijn in kinderrechten ...

Wij hebben expliciet gekeken naar de verschillen tussen azc's en gezinslocaties, waar uitgeprocedeerde gezinnen sinds 2011 worden opgevangen.²³ Hoewel de voorzieningen voor kinderen in gezinslocaties in principe gelijk zijn aan die in andere opvanglocaties²⁴, zijn de voorzieningen op een gezinslocatie wel soberder dan in azc's. Daarnaast gelden op gezinslocaties andere verplichtingen. Denk aan de verplichting om je dagelijks te melden en om binnen de grenzen van de gemeente te blijven.

... maar dat is er wel

Er zijn enkele leefgebieden waarop gezinslocaties beter scoren, bijvoorbeeld op de toegang tot activiteiten buiten de locatie en de financiële ondersteuning daarvoor. Bij het merendeel van de leefgebieden komen gezinslocaties negatiever uit de vergelijking:

- Kinderen en jongeren in gezinslocaties voelen zich onveiliger dan kinderen en jongeren in azc's. Bewoners geven aan dat zij vooral bang zijn om 'opgepakt' te worden.
- Het weekgeld in gezinslocaties is lager. 76% van de ouders vindt het ontvangen weekgeld onvoldoende om goed zorg te dragen voor hun kinderen (t.o.v. 33% van de ouders in de azc's).
- Er lijkt minder aandacht zijn voor de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen in gezinslocaties, terwijl de gezinnen uitgeprocedeed zijn. Van de professionals en vrijwilligers die verbonden zijn aan de gezinslocaties geeft 66,67% aan dat er onvoldoende aandacht is voor de geestelijke gezondheid van kinderen. Bij de azc's is dat maar 15%.
- Kinderen in gezinslocaties zijn gemiddeld vaker verhuisd dan kinderen in azc's. Dat komt doordat zij al langer in Nederland zijn. Professionals noemen de verhuizing naar een gezinslocatie een eigenlijk onnodige extra verhuizing.

²² Artikel 5 van het IVRK gebruikt hiervoor de term *evolving capacities*, de zich ontwikkelende capaciteiten van het kind. Het concept heeft grote implicaties voor de rol van ouders en overheden in de bescherming en ondersteuning van kinderen. En voor de rol van kinderen zelf in het realiseren van hun onvervreembare rechten.

²³ <https://www.coa.nl/nl/over-coa/organisatie/historie>

²⁴ <https://www.coa.nl/mycoa/nl/content/gezinslocatie>

Onze aanbevelingen

Opvang randvoorwaarden:

- 10.1. Geef in de ontwikkeling van de nieuwe, flexibele opvang prioriteit aan het vinden van alternatieven voor de gezinslocaties. Breng gezinnen onder in reguliere azc's.
- 10.2. Hef op korte termijn de verschillen in leefomstandigheden tussen gezinslocaties en azc's op en verbeter situaties. Stel bijvoorbeeld het weekgeld in gezinslocaties en azc's gelijk.

Belang van het kind

Belang van het kind niet altijd centraal ...

Het belang van het kind-principe stelt dat bij alle besluiten rond kinderen hun belang de eerste overweging moet zijn. Het is evident dat geen van de betrokken partijen bewust dit principe schendt als zij beleid maken en implementeren. Toch is de realiteit weerbarstig en ondervinden kinderen wel vaak negatieve gevolgen van beslissingen.

... daarom een aantal praktische aanbevelingen

In het belang van het kind volgen een aantal aanbevelingen die verschillende leefgebieden overkoepelen:

Opvang randvoorwaarden:

- 10.3. Faciliteer het sociale netwerk van ouders buiten het azc om het gevoel van sociale veiligheid te vergroten.
- 10.4. Investeer in de ontwikkeling van informatief, kindvriendelijk beeldmateriaal over verschillende onderwerpen, bijvoorbeeld: gezondheidszorg, activiteiten en onderwijs. Maak dat beschikbaar voor alle locaties en gezinnen. Zorg ervoor dat de contactpersoon van het gezin deze materialen gebruikt bij de intake en mondeling toelicht (tolkentelefoon).
- 10.5. Zorg op alle locaties voor de aanwezigheid van een contactpersoon kinderen (voorheen aandachtsfunctionaris) en een vervanger. Deze blijkt in de praktijk niet op elke locatie aanwezig te zijn en heeft belangrijke taken met betrekking tot bijvoorbeeld de Meldcode en het MDO. Neem specifieke onderdelen van aanbevelingen op in de functieomschrijving, zoals bijvoorbeeld interdisciplinair overleg met vrijwilligers op locatie, een schakel vormen tussen MDO en onderwijs, coördinatie warme overdracht van totaalbeeld kinderen bij verhuizingen.
- 10.6. Stel in iedere locatie een onafhankelijke, proactieve vertrouwens-/tussenpersoon aan voor 0,5 fte met o.a. de volgende taken:
 - het faciliteren van een dialoog tussen de locatiemanager en de contactpersoon kinderen van het COA enerzijds en (al dan niet georganiseerde) kinderen en jongeren anderzijds;
 - het stimuleren en ondersteunen van de oprichting en continuering van een jongerenraad en/of kinderraad;
 - het stimuleren van deelname van vertegenwoordigers van de jongerenraad aan vergaderingen over het beheer van de locatie (COA), de buurtraad en de jongerenraad van de gemeente. Schakel daarbij voor advies en trainingen eventueel Prodemos, partner van het COA in;
 - het proactief opbouwen van een vertrouwensband met de kinderen en jongeren via individueel contact zoeken, een luisterend oor bieden, signalen opvangen en meedoen met activiteiten.
- 10.7. Selecteer geschikte kandidaten voor de functie van vertrouwens-/tussenpersoon op locatieniveau. In de sense making-sessie zijn de volgende suggesties gedaan (in volgorde van voorkeur):
 - een geschikte, jonge oud-bewoner (vergelijkbaar met junior-mentorschap);
 - een beroepskracht van een organisatie die al actief is in de locatie;
 - ambassadeurs van Defence for Children in de omgeving.



Leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra en gezinslocaties

Rapportage II: Onderzoekopzet en resultaten

1. Inleiding

- 1.1 Aanleiding**
- 1.2 Betrokken partijen**

2. Onderzoeksopzet

- 2.1 Conceptueel raamwerk**
- 2.2 Onderzoeksvragen**
- 2.3 Uitgangspunten**
- 2.4 Locatietypen**
- 2.5 Deelnemers**
- 2.6 Onderzoeksteam**
- 2.7 Fasering**

3. Methodologie

- 3.1 Locatie sampling**
- 3.2. Selectie deelnemers**
- 3.3 Operationalisering onderzoeksvragen**
- 3.4 Onderzoeksmethoden per groep deelnemers**
- 3.5 Test en pilot**

4. Onderzoeksproces

- 4.1 Dataverzameling**
- 4.2 Uitdagingen**
- 4.3 Bereik**
- 4.4 Data-analyse en kwaliteitscontrole**
- 4.5 Beperkingen van het onderzoek**

5. Resultaten: Kwantitatieve en kwalitatieve data per leefgebied

6. Bijlagen

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

In maart 2018 wonen in Nederland ruim 7.000 kinderen met hun ouders in een azc, gezinslocatie of een andere vorm van asielopvang²⁵. Ze wonen daar voor kortere of langere tijd, met uitzicht op een verblijfstatus, of juist in afwachting van terugkeer naar hun land van herkomst. En allemaal met hun eigen, unieke verhaal.

Het VN-Kinderrechtenverdrag beschouwt een kind in zo'n centrum in de eerste plaats als kind. Zij hebben dus het onvervreembare recht, onafhankelijk van nationaliteit of verblijfstatus, op te groeien in een veilige omgeving, toegang te krijgen tot goede gezondheidszorg en passend onderwijs en inspraak te hebben op besluiten die op hen betrekking hebben.

In 2009 is voor het laatst onderzocht in hoeverre de leefomstandigheden van kinderen in asielzoekerscentra stroken met het VN-Kinderrechtenverdrag. Uit dit onderzoek, getiteld Kind in het Centrum, kwamen aanbevelingen voort om de leefsituatie van kinderen in opvanglocaties te verbeteren.

Inmiddels is de situatie van kinderen in de opvang sterk veranderd. Er zijn beleidsmaatregelen ingevoerd zoals verkorting van de asielprocedure en verblijfsduur in de opvang. Ook zijn bijvoorbeeld in 2011 gezinslocaties geïntroduceerd voor uitgeprocedeerde gezinnen. Sinds 2014 kunnen uitgeprocedeerde gezinnen weer in detentie worden geplaatst alvorens zij naar het land van herkomst moeten terugkeren. Het aantal bewoners in de centra is niet stabiel; na een sterke toename van het aantal asielzoekers in 2015 neemt het aantal vluchtelingen sinds 2016 weer af. Eind 2017 was het aantal mensen in de Coa opvang met 22% gedaald ten opzichte van eind 2016.²⁶

Bovenstaande ontwikkelingen geven aanleiding om een actueel beeld te schetsen van de leefomstandigheden van kinderen in de opvang. Dit rapport biedt een overzicht van de opzet, methoden en resultaten van het huidige onderzoek. Hoofdstuk 2 biedt inzicht in de opzet van het onderzoek, beginnend met de onderzoeksvragen, uitgangspunten en het conceptuele raamwerk. Ook worden beperkende keuzes uitgelicht die tijdens de opzet zijn gemaakt, zoals die voor locatietypen en groepen deelnemers. Tot slot wordt het onderzoeksteam en de fasering beschreven. In Hoofdstuk 3 wordt de methodologie uiteengezet: de sampling van locaties en deelnemers, de operationalisering van de onderzoeksvragen, de onderzoeksmethodes per groep deelnemers en ook de test en pilot die voor aanvang zijn uitgevoerd. In Hoofdstuk 4 wordt het onderzoeksproces beschreven. Allereerst wordt het proces van dataverzameling uiteengezet en de uitdagingen die zich daarbij aandienen, gevolgd door het bereik van aantallen deelnemers per groep. Ook worden de processen van data analyse en kwaliteitscontrole beschreven en de beperkingen van het onderzoek. In Hoofdstuk 5 worden per thema de kwantitatieve en kwalitatieve data uitgelicht waarop de conclusies en aanbevelingen van het onderzoek zijn gebaseerd.

1.2 Betrokken partijen

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het COA²⁷ en de Werkgroep Kind in azc²⁸. COA heeft het onderzoek gefaciliteerd. Met een stuurgroep bestaande uit vertegenwoordigers van COA en de Werkgroep Kind in azc vond overleg plaats gedurende verschillende onderzoeksfases: de opzet, methodologie en uitvoer. De voorlopige conclusies en aanbevelingen zijn overlegd aan een breder verband van experts met vertegenwoordigers van o.a. het Ministerie van Justitie en Veiligheid, LOWAN, de GGD en academici. Het doel van dit bredere overleg was de contextualisering van de voorlopige conclusies en aanbevelingen. Naar aanleiding van deze sense making-bijeenkomst zijn de aanbevelingen aangepast, aangescherpt en aangevuld.

²⁵ Personen in de opvang uitgesplitst naar land van herkomst, COA website

²⁶ Rapportage Vreemdelingenketen 2017, Ministerie Justitie en Veiligheid april 2018

²⁷ Centraal Orgaan opvang asielzoekers www.coa.nl

²⁸ Defence for Children, Kerk in Actie, UNICEF Nederland, VluchtelingenWerk, De Vrolijkheid en War Child www.kind-in-azc.nl

2. Onderzoekopzet

2.1 Conceptueel raamwerk

De 9 leefgebieden

In het onderzoek 'Kind in het Centrum' uit 2009 zijn onderzoeksresultaten en relevante artikelen uit het VN-Kinderrechtenverdrag (ook afgekort als IVRK) vertaald naar de thematische onderverdeling van 9 leefgebieden.

Deze 9 leefgebieden zijn ook als raamwerk gebruikt voor het huidige onderzoek. Ieder leefgebied is gekoppeld aan één of meerdere artikelen uit het VN-Kinderrechtenverdrag. In de tabel hieronder staan de 9 leefgebieden weergegeven:

 1. Gezin en opvoeding	 4. Onderwijs	 7. Procedure
 2. Wonen	 5. Gezondheid	 8. Financiën
 3. Sport, spel en vrije tijd	 6. Veiligheid	 9. Participatie

Het huidige onderzoek bevat een tiende onderdeel met een focus op de basisprincipes van het VN-Kinderrechtenverdrag (non-discriminatie, belang van het kind, recht op leven en ontwikkeling en participatie).

2.2 Onderzoeksvragen

Tijdens het onderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

Hoofdvraag:

In welke mate zijn de leefomstandigheden van kinderen in azc's en gezinslocaties in Nederland in overeenstemming met het VN-Kinderrechtenverdrag?

Deelvragen:

1. ***Hoe zien en ervaren kinderen, ouders en professionals/ vrijwilligers die direct met kinderen werken de leefomstandigheden van kinderen in azc's en gezinslocaties in Nederland, met betrekking tot 9 leefgebieden?***
2. ***Wat is het geldende beleid voor kinderen in azc's en gezinslocaties in Nederland met betrekking tot 9 leefgebieden en hoe wordt dit op lokaal niveau geïmplementeerd?***

3. *Wat zijn, met betrekking tot 9 leefgebieden en in lijn met bepalingen uit het VN-Kinderrechtenverdrag, de **minimum voorwaarden** waar de leefomstandigheden van kinderen in azc's en gezinslocaties in Nederland aan moeten voldoen?*
4. *Welke aspecten van de leefomstandigheden van kinderen in azc's en gezinslocaties dienen navolging te krijgen? Welke aspecten zijn toe aan aanpassing of voor welke aspecten dient beleid geformuleerd te worden?*
5. *Welke **concrete aanbevelingen** kunnen hiertoe worden gedaan?*

2.3 Uitgangspunten

Voor het onderzoek zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd:

1. Toetsing van de leefomstandigheden van kinderen in azc's en gezinslocaties in Nederland aan het VN-Kinderrechtenverdrag vormt de kern van het onderzoek.
2. De **realiteit en leefomstandigheden van kinderen** (en hun ouders) zijn de primaire focus van het onderzoek. De informatie van andere deelnemers dient om deze informatie beter te kunnen plaatsen en uitkomsten te vergelijken.
3. Het concept van de **9 leefgebieden**, de concrete doorvertaling van het VN-Kinderrechten-verdrag zoals geïntroduceerd in het 2009 rapport, is, ook het raamwerk voor het huidige onderzoek.
4. De **vier basisprincipes uit het VN-Kinderrechtenverdrag** (non-discriminatie, belang van het kind, recht op leven en ontwikkeling en participatie) worden expliciet meegenomen in het onderzoek.
5. **Participatie** krijgt als basisprincipe extra nadruk in het onderzoek. Kinderen nemen zelf actief deel aan het onderzoek. De methoden hiervoor zijn ontwikkeld in overeenstemming met de huidige wetenschappelijke standaarden voor participerend onderzoek met kinderen.
6. Het **geldende beleid** bestaat zowel uit vastgelegde richtlijnen en formele 'Programma's van Eisen' als uit concrete maatregelen in opvanglocaties. Onderzoekers hebben op aanvraag toegang tot deze informatie.
7. Het onderzoek leidt tot **actor-gerelateerde, uitvoerbare aanbevelingen**.

2.4 Locatietypen

Het onderzoek is uitgevoerd in azc's en gezinslocaties. Andere typen locaties (zoals centrale ontvangstlocaties, procesopvanglocaties) zijn in overleg met de stuurgroep buiten beschouwing gelaten.

De belangrijkste reden voor deze afbakening was het beperkte onderzoeksbudget en de noodzaak tot het vergaren van voldoende valide data per locatietype. Daarnaast speelden overwegingen mee zoals de korte verblijfsduur in centrale ontvangstlocatie (col) en procesopvanglocaties (pol) en de moeilijk vergelijkbare leefomstandigheden van alleenstaande minderjarige vluchtelingen (amv's) in kleinschalige woonvoorzieningen (kwv). Dit geldt ook voor kinderen in gesloten gezinsvoorzieningen (ggv) en afdelingen voor gezinnen in detentiecentra, waar bovendien toegang tot kinderen beperkt is. Er was geen noodzaak om noodopvanglocaties te onderzoeken omdat deze inmiddels zijn gesloten.

2.5 Deelnemers

Om goed zicht te krijgen op de huidige leefsituatie van de kinderen is informatie gevraagd aan de volgende groepen:

Groepen deelnemers



Kinderen en jongeren



Ouders



Professionals en vrijwilligers

Door deze drie groepen op vergelijkbare onderwerpen te bevragen zijn uitkomsten vergeleken of getrianguleerd. Daarnaast is informatie opgevraagd van de bezochte locaties zelf.

2.6 Onderzoeksteam

In totaal hebben 19 onderzoekers meegewerkt aan dit onderzoek. Naast de ervaren hoofdonderzoekers van Avance hebben 15 jongvolwassenen die zelf op een azc woonachtig waren (of nog zijn) deelgenomen om de mogelijke afstand naar bewoners te overbruggen. Denk aan taalproblemen, de onzekere situatie van bewoners en mogelijk gebrek aan vertrouwen in onbekenden.

Belangrijke criteria bij de selectie van deze onderzoekers waren talenkennis, opleiding, kennis en ervaring met onderzoek en ervaring in het werken met kinderen in azc's (veelal vrijwilligerswerk). Binnen het team waren de talen Amhaars, Arabisch, Armeens, Engels, Farsi, Nederlands en Tigrinya vertegenwoordigd. Het team is vooraf getraind door Avance.

2.7 Fasering

Het onderzoek bestond uit vier fases die hieronder puntsgewijs worden toegelicht:

Fase 1: (juli-oktober 2017)// Onderzoeksopzet, team en locatie selectie

- Avance ontwikkelt en valideert onderzoeksmethoden met stuurgroep en op locatie (Toets methodiek surveys en pilot met bewoners);
- Avance rondt definitieve onderzoeksopzet af (operationalisering leefgebieden in normen, indicatoren en samplingmethode);
- Avance ontwikkelt kindvriendelijke onderzoeksmethoden en vragenlijsten;
- Avance coördineert bezoek locaties in samenwerking met het COA na validatie stuurgroep;
- Avance selecteert en traint het onderzoeksteam (mede-onderzoekers).

Fase 2: (november 2017-februari 2018)// Data verzameling en verwerking

- Avance verzamelt data over iedere locatie middels vragenlijst (ingevuld door locatiemanager en/of contactpersoon COA);
- Avance zet i.s.m. COA survey uit onder professionals en vrijwilligers gelieerd aan de locaties;

- Avance voert per locatie gedurende 2 dagen onderzoek uit met actieve deelname van kinderen en jongeren als reporters en interviewt ouders;
- Avance rapporteert voortgang van uitvoer onderzoek aan stuurgroep.

Fase 3: (februari-april 2018) // Analyse en sense making

- Avance voert data cleaning en data analyse uit;
- Avance werkt resultaten uit en formuleert voorlopige conclusies en aanbevelingen;
- Avance vraagt schriftelijke feedback aan stuurgroep;
- Avance organiseert een sense making sessie met stuurgroep en andere stakeholders;
- Avance vraagt schriftelijke feedback aan stuurgroep op concept onderzoeksrapport.

Fase 4: (mei-juni 2018): Rapportage

- Presentatie onderzoeksrapport.

3. Methodologie

Hieronder volgt een beschrijving en onderbouwing van de selectie van locaties en deelnemers, de operationalisering van de onderzoeksvragen en de onderzoeksmethoden voor de verschillende groepen deelnemers.

3.1 Locatie sampling

In overleg met de stuurgroep is in het najaar van 2017 besloten om onderzoek te verrichten in 10 locaties; 7 azc's en 3 gezinslocaties. De keuze voor een relatief groter aantal gezinslocaties dan azc's komt voort uit het belang om de meer sobere leefomstandigheden van uitgeprocedeerde gezinnen in kaart te brengen en te toetsen of deze 'kinderrechtenproof' zijn. De keuze voor locatietypen en verdeling staan weergegeven in de volgende tabel:

Locatietypen	Verdeling
Asielzoekerscentrum	7 (van circa 60)
Gezinslocatie	3 (van circa 7)

Selectie locaties binnen locatietypen

Er is een **gestratificeerde steekproef** toegepast bij het selecteren van de exacte locaties. Om tot een representatieve selectie te komen zijn in overleg met de stuurgroep verschillende factoren meegenomen. De selectiecriteria waren:

- Grootte van de opvanglocaties (op basis van het aantal aanwezige kinderen);
- Aantal aanbieders van kinderactiviteiten (Vrolijkheid, Team Up, enz.);
- Toekomstperspectief asielprocedure (azc/ gezinslocatie);
- Spreiding over de vier COA-uitvoeringsunits (Noord, Midden-noord, Midden-zuid, Zuid).

Ook is na de selectie rekening gehouden met de ligging van de opvanglocatie (stedelijk/platteland).

De volgende 10 locaties zijn geselecteerd:



3.2. Selectie deelnemers

Hieronder specificeren we de methoden van selectie van de respondenten binnen de verschillende groepen deelnemers:

Kinderen en jongeren

Er is onderscheid gemaakt tussen de volgende groepen:

- Kinderen van 0 tot 6 jaar;
- Kinderen van 6 t/m 12 jaar;
- Jongeren van 13 tot 18 jaar.

De leefomstandigheden van kinderen tot 6 jaar zijn onderzocht via hun ouders. Zij namen zelf niet actief deel aan het onderzoek.

De eerste selectie van kinderen en jongeren vond plaats voor het bezoek. Op basis van lijsten van het COA werden via een **aselecte systematische steekproef** zes kinderen uit beide leeftijdsgroepen geselecteerd als Child/Young Reporter (voor onderzoeksmethode zie 3.4).

De vooraf geselecteerde kinderen en jongeren waren niet altijd beschikbaar voor het onderzoek. Deelname aan het onderzoek was volledig vrijwillig. Kinderen en jongeren wilden soms niet deelnemen aan het onderzoek of hadden andere bezigheden. Daarnaast bleek soms dat geselecteerde kinderen niet meer woonachtig waren op de locatie. Als dit het geval was werden kinderen en jongeren geselecteerd op basis van beschikbaarheid, via een **praktisch bruikbare steekproef**. De zes Child Reporters en zes Young Reporters selecteerden vervolgens via een **sneeuwbal steekproef** zelf de kinderen die zij wilden interviewen.

Per locatie werd gestreefd om informatie te verzamelen van 36 kinderen (12 Reporters & 24 andere kinderen en jongeren), zie verder 3.4 en 4.3.

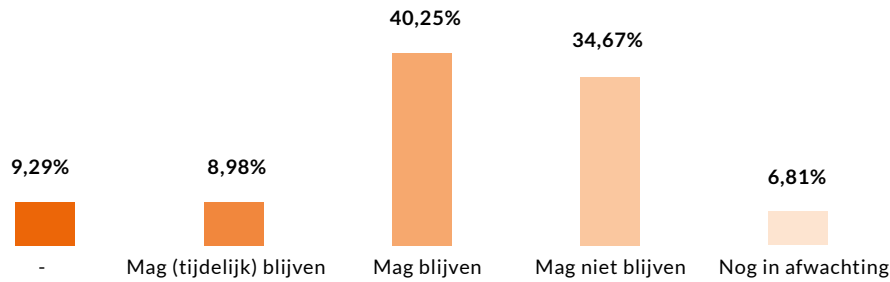
In de selectie van kinderen en jongeren zijn er dus geen aanvullende factoren meegenomen. Zo is bij de selectie niet gekeken naar zaken als status, achtergrond of de exacte leeftijd.

De status van de kinderen en jongeren is wel een factor die van invloed kan zijn op het perspectief van de kinderen. Onderstaande overzicht biedt een inzicht in de besluiten rondom de status van de totale populatie jongeren en kinderen op de tien locaties. Het overzicht is gebaseerd op de bewonerslijsten die verstrekt zijn door het COA. Op locatie bleken deze lijsten niet altijd volledig en/of up to date. Derhalve zijn deze statussen niet meegenomen in de analyses. Het onderstaande overzicht biedt wel een (incompleet) beeld van de populatie.

Hierbij wel een kanttekening van de onderverdeling. Het grote aantal besluit-typen is met hulp van het COA teruggebracht naar vier categorieën. Het is lastig om de besluiten in categorieën onder te brengen (zonder verdere toelichting), aangezien de nuance daarmee weg is en er mogelijk een vertekend beeld ontstaat. Zo zijn besluiten niet altijd finaal en kan het indienen van beroep (of hoger beroep) soms alsnog tot verblijfsrecht leiden. Ook is gedurende het afwachten van voorlopige voorziening beroep/hoger beroep afhankelijk van de rechtsgevolgen/-middelen in de beschikking van het IND vaak ook nog rechtmatig verblijf in Nederland (en opvang) mogelijk.

Bij de onderstaande categorieën zijn we ervanuit gegaan dat bij de afwijzende beschikkingen geen rechtsmiddelen worden ingediend en daarmee de asielzoeker niet mag blijven (anders wordt het 'nog in afwachting'). Daarnaast was uitgangspunt het perspectief van de bewoner (en niet dat van IND dat bijvoorbeeld hoger beroep indient).

Overzicht toekomstperspectief deelnemers



Ouders

Ook de selectie van ouders vond plaats op basis van lijsten van het COA. Bij de selectie is rekening gehouden met een aantal factoren:

- Deelname van minimaal 50% ouders met kinderen tot 6 jaar omdat deze kinderen zelf niet actief meededen aan het onderzoek;
- Deelname van zowel vaders als moeders.

Selectie van ouders vond dus plaats via een **gestratificeerde steekproef**. Per locatie werden 8 ouders (streefgetal) geïnterviewd, zie verder 3.4 en 4.3.

Professionals en vrijwilligers

In afstemming met de stuurgroep is aan de volgende categorieën professionals en vrijwilligers informatie gevraagd:

COA	Gezondheidszorg	Onderwijs	Vrijwilligers/activiteiten
- Locatie manager	- Praktijkverpleegkundige	- Basis (Regulier, Azc)	- Team up
- Programmabegeleider	- Jeugdverpleegkundige	- Middelbaar (Regulier,ISK)	- Vrolijkheid
- Woonbegeleider	- Jeugdpsycholoog	- Speciaal onderwijs	- Time 4 you
- Medewerker Kinderen			- Andere kinderactiviteiten
- NIDOS			- Speelzaal
			- VluchtelingenWerk

De locaties hebben respondenten voorgedragen op basis van elk van de bovenstaande rollen, zie voor het uiteindelijke bereik paragraaf 4.3.

3.3 Operationalisering onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen zijn uitgewerkt met behulp van het conceptuele raamwerk van de 9 leefgebieden. Het onderzoek richtte op twee of drie thema's per leefgebied waarvoor normen zijn geformuleerd. Iedere norm werd vervolgens uitgewerkt in verschillende indicatoren. Op basis van de indicatoren zijn vragen geformuleerd, zie paragraaf 3.4.

Daar waar relevant zijn vragen gesteld aan meerdere groepen respondenten om uitkomsten te kunnen vergelijken of trianguleren. De 9 leefgebieden zijn uiteindelijk uitgewerkt in 20 normen en ruim 50 indicatoren.

Voorbeeld van uitwerking

Een voorbeeld is het leefgebied Spel, recreatie en vrije tijd, dat onderzocht is op twee thema's:

1. Activiteiten in de locatie
2. Activiteiten in de omgeving van de locatie.

Aan deze thema's zijn normen gesteld, die vervolgens aan indicatoren zijn gekoppeld. Onderstaande tabel toont het voorbeeld voor activiteiten op de locatie:

Norm	Indicator
3.1 Deelname activiteiten in de locatie: Kinderen nemen wekelijks deel aan vrijetijd-activiteiten in de locatie	3.1a % locaties waar wekelijks activiteiten voor kinderen worden georganiseerd
	3.1b % kinderen (per leeftijdscategorie) dat aangeeft op structurele basis deel te nemen aan vrijetijdsactiviteiten in de locatie
	3.1c % kinderen dat aangeeft tevreden te zijn over het aanbod aan vrijetijdsactiviteiten in de locatie

3.4 Onderzoeksmethoden per groep deelnemers

Kinderen en jongeren

Kinderen zijn de belangrijkste experts op het gebied van hun leefomstandigheden. Het is daarom belangrijk hen te horen en hun meningen serieus te nemen. Ook is participatie uitgangspunt van dit onderzoek. Daarom vervulden kinderen een actieve rol als Reporters. De ontwikkelde methoden zijn in overeenstemming met de huidige wetenschappelijke standaarden voor participerend onderzoek met kinderen. De randvoorwaarden voor deze onderzoeksmethoden waren:

- Kinderen worden niet alleen gehoord maar ook actief betrokken als medeonderzoekers (empowerment);
- De methoden zijn aantrekkelijk, gevarieerd, uitdagend en toegankelijk;
- De moeilijkheidsgraad en lengte van sessies zijn aangepast aan de leeftijdscategorieën;
- De mate van begeleiding wordt afgestemd op hun zich ontwikkelende capaciteiten (evolving capacities).

Methodiek:

De kinderen en jongeren die aan het onderzoek deelnamen zijn in te delen in twee groepen: Reporters en andere kinderen en jongeren.

De Reporters werden een-op-een geïnterviewd. Voor deze methoden zijn kleurrijke vragenlijsten ontwikkeld met emoticons en staafdiagrammen en zo eenvoudig mogelijke taal. De kinderen kregen ook creatieve opdrachten zoals tekeningen en foto's en lichtten deze ter interpretatie zelf toe. De noodzaak tot vertalen en begeleiden werd met iedere individuele deelnemer afgestemd. De vragenlijsten zijn vooraf door de mede-onderzoekers vertaald, gecontroleerd en onderling afgestemd tot consensus over bijvoorbeeld woordkeuze was bereikt.

De Reporters werden na hun eigen diepte-interview begeleid bij het interviewen van andere kinderen en jongeren. De interviews van leeftijdsgenoten vonden plaats op basis van een versimpelde versie van de Reporters vragenlijst. De reporters kenden de vragen die zij aan hun leeftijdsgenoten dus al.

Proces en aantallen:

- Per locatie vond onderzoek plaats met 6 Child Reporters (6 t/m 12 jaar) en 6 Young Reporters (13 tot 18 jaar);
- Iedere Reporter interviewde vervolgens 2 kinderen uit de eigen leeftijdscategorie (of, indien kinderen zich voelden uitgesloten van de groep Reporters, betrok kind A kind B en kind B kind C);
- Het totale streefgetal bedroeg 360 per leeftijdscategorie (36 kinderen per locatie).

N.B. Bovenstaande aantallen zijn streefgetallen, zie voor daadwerkelijke bereik 4.3.

Ouders

Met ouders zijn diepte-interviews gehouden op basis van een vragenlijst.

De kennis van het Nederlands van ouders is vaak beperkter dan die van hun kinderen. Daarom is er, net als voor de kinderen en de jongeren, een zo simpel en beeldend mogelijke vragenlijst ontwikkeld. Denk aan veelvuldig gebruik van emoticons, staafdiagrammen en eenvoudige taal.

Ouders zijn zowel bevraagd over hun kind(eren) als over hun ervaringen als ouder.

Professionals en vrijwilligers

Professionals en vrijwilligers werden gevraagd om een online vragenlijst in te vullen.

Iedere deelnemer in deze groep beantwoordde in eerste instantie vragen over zijn/haar expertise. Via een routing kreeg een leraar bijvoorbeeld allereerst vragen over onderwijs te zien. Na deze vragen was er de mogelijkheid om – indien gewenst – over andere onderwerpen informatie te verschaffen. Over elk thema werd zowel door medewerkers van het COA als door ‘externen’ informatie geboden. Om de antwoorden te kunnen vergelijken met de andere groepen deelnemers, werd gevraagd uiterlijk één week na het locatiebezoek de surveys in te vullen.

Vragenlijst locatie

Met een online vragenlijst verzamelden we feitelijke informatie over de locaties. Per locatie is deze door de Locatiemanager en Programma- of Woonbegeleider informatie verstrekt.

De vragenlijst werd uitgestuurd voordat het locatiebezoek plaatsvond. Zo ontstond al een beeld van bijvoorbeeld de activiteiten voor kinderen. Hiermee konden antwoorden van kinderen (en ouders) gemakkelijker in een context worden geplaatst en vragen gericht worden gesteld.

3.5 Test en pilot

Alle instrumenten zijn voor aanvang van de uitvoer van het onderzoek uitvoerig getest. De online vragenlijsten over de locaties en die voor professionals en vrijwilligers zijn op locatie getest. De mensen die de vragenlijst testten zijn uitgebreid om feedback gevraagd.

Daarnaast heeft een pilot plaatsgevonden met de methodieken voor het interviewen van kinderen, jongeren en ouders. De onderzoeksinstrumenten zijn met de respondenten en de mede-onderzoekers geëvalueerd.

Op basis van de uitkomsten zijn de onderzoeksmethoden en planning aangepast en aangescherpt.

4. Onderzoeksproces

4.1 Dataverzameling

Het onderzoek op locatie heeft plaatsgevonden in de periode van november 2017 t/m februari 2018.

Om zo efficiënt en goed voorbereid mogelijk aan de slag te kunnen gaan in de locaties, zijn de Locatiemanager en Programma- of Woonbegeleider gevraagd om te helpen met onderstaande punten:

- Contact met professionals / vrijwilligers. De locaties vulden het overzicht van categorieën professionals en vrijwilligers in met namen en contactgegevens (zie 3.2) en stuurden vervolgens een e-mail met link naar de online survey naar hen. Avance stuurde indien nodig een herinnering;
- Verstrekken van een plattegrond in het geval van een grote locatie (voor het vinden van woningen);
- Reservering van een ruimte waar het onderzoek kon plaatsvinden;
- Uitdelen van uitnodigingen namens Avance aan Reporters en ouders.

N.B. Tijdens de samenwerking met het COA stond vertrouwelijke omgang met persoonsgegevens van alle deelnemers centraal. De door hen verstrekte informatie is reeds bij data invoer geanonimiseerd en veilig bewaard. Ook wordt niet bekend gemaakt uit welke afzonderlijke locaties de data afkomstig is.

Iedere locatie is gedurende een weekend bezocht door een team bestaande uit een hoofdonderzoeker en vijf mede-onderzoekers. Het onderzoeksteam werd bij aankomst wegwijs gemaakt en ontving zo nodig extra informatie (denk aan veiligheid). In de meeste locaties was gedurende het gehele onderzoek een contactpersoon aanwezig voor mogelijke praktische vragen.

Tijdens de ochtenden van dag 1 en 2 werden ouders geïnterviewd. Tijdens de middag van dag 1 ging het team aan de slag met Young Reporters (van 13 tot 18 jaar) en in de middag van dag 2 met Child Reporters (6 t/m 12 jaar) (zie bijlage voor de uitgebreide planning per locatie). Sessies met ouders alsook met Child en Young Reporters duurden circa 45 minuten en met andere kinderen en jongeren circa 20 minuten. Zie de bijlagen voor de volledige planning.

4.2 Uitdagingen

Tijdens de opzet en uitvoer van het onderzoek waren er verschillende uitdagingen, zoals:

1. Werving en inzet van mede-onderzoekers:

Niet alle locaties waren voor de mede-onderzoekers tijdens de weekenden vanuit hun woonplaatsen op tijd bereikbaar via het openbaar vervoer. Avance loste dit op door een team Noord en een team Zuid samen te stellen. In het geval van overmacht (ziekte, examens, enz.) bleek over het algemeen voldoende vervanging aanwezig. In slechts in enkele locaties is met een iets kleiner team gewerkt dat zich extra heeft ingezet;

2. Daling aantal bewoners en verschillen met lijsten verstrekt door het COA:

Vanwege doorstroom en een landelijke daling van het aantal asielzoekers dat er minder kinderen en vooral minder jongeren aanwezig waren dan bij de opzet was te voorzien. Dit laatste had vooral gevolgen voor het bereik van jongeren, zie 4.3;

Ook bleek tijdens de uitvoer bleek dat er verschillen waren tussen de lijsten van het COA en de daadwerkelijke bewoners. Hier is een beroep gedaan op het improvisatietalent van het onderzoeksteam, dat vaak met zelf aangeboden hulp van kinderen en ouders andere bewoners die niet op de lijsten stonden alsnog kon vragen om deel te nemen aan het onderzoek.

3. De werving van kinderen, jongeren en ouders, timing en planning:

Avance hield er van tevoren rekening mee dat de schriftelijke uitnodigingen van Reporters en ouders niet als vanzelfsprekend zou leiden tot aanwezigheid van de deelnemers op de juiste tijd en in de onderzoeksruimte. Leden van het onderzoeksteam wachtten standaard 10 minuten en gingen vervolgens een-op-een naar de uitgenodigde deelnemers toe. Het feit dat men van tevoren middels een brief was ingelicht maakte de werving wel gemakkelijker;

In de praktijk moest de planning (zie bijlage) regelmatig worden aangepast. Aangezien het voor deelnemers ook mogelijk was om elders dan in de onderzoeksruimte deel te nemen aan het onderzoek, hielden leden van het onderzoeksteam elkaar op de hoogte van de plek en (verwachte) lengte van sessies. Het onderzoeksteam heeft zich in iedere locatie met volle kracht ingezet om zoveel mogelijk kinderen, jongeren en ouders te bereiken binnen de eindtijd;

4. Verschillende specialisaties professionals en vrijwilligers in relatie tot de survey:

Vanwege de diversiteit van professionals en vrijwilligers bleek het onmogelijk om ieder individu om informatie te vragen over alle leefgebieden. Een complexere opzet van de vragenlijst met routings bleek nodig. Respondenten werden in eerste instantie bevraagd over leefgebieden die binnen de eigen expertise vielen. Vervolgens kregen zij de ruimte om informatie te geven over andere onderwerpen waar zij mee bekend waren;

5. Response rate van professionals en vrijwilligers:

Aan de locatiemanager/contactpersoon is gevraagd de survey onder professionals en vrijwilligers te verspreiden met een (door Avance opgestelde) toelichtende e-mail. Avance ontving een overzicht met namen en contacten om herinneringen te sturen. Om tot een redelijke respons te komen bleek het uitsturen van reminders noodzakelijk.

4.3 Bereik

Het totale bereik van kinderen, jongeren en ouders bedroeg:



148 Kinderen
68 Child Reporters
80 andere kinderen



87 jongeren
55 Young Reporters
32 andere jongeren

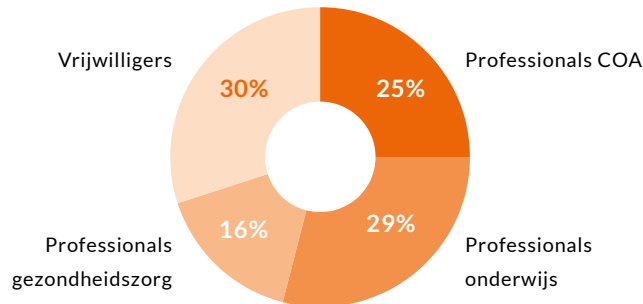


77 ouders



Met de online survey zijn
**76 professionals en
vrijwilligers bereikt**

Onderstaande diagram geeft de verdeling van professionals en vrijwilligers weer over vier hoofdcategorieën.



4.4 Data-analyse en kwaliteitscontrole

Hieronder volgt een beschrijving van de data-analyse en kwaliteitscontrole van data van dit onderzoek. Onderwerpen die daarbij aan de orde komen zijn:

- Online database
- Data completion en data cleaning
- Kwantitatieve analyse
- Kwantitatieve analyse
- Synthese analyse
- Representativiteit

Online database

Voor de vragenlijsten over de locatie en online survey voor professionals en vrijwilligers is gebruik gemaakt van het programma Survey Gizmo. De respondenten ontvingen een link naar de vragenlijst.

Survey Gizmo is ook gebruikt als database voor de informatie die verzameld is op locatie. Na het veldbezoek voerden de onderzoekers de data in en vond direct een eerste data check plaats.

Data completion en cleaning

Na data invoer vonden 'data completion' en 'data cleaning' plaats.

Data completion is het compleet maken van de data. Waar bijvoorbeeld een antwoord op een meerkeuzevraag ontbrak maar wel een toelichting was ingevuld, werd de met de hand ingevulde vragenlijst nog eens geraadpleegd en de data aangevuld.

Data cleaning houdt in dat er keuzes worden gemaakt zodat antwoord en toelichting met elkaar in overeenstemming zijn. Een voorbeeld is dat sommige jonge kinderen bij 'activiteiten' dachten aan bijvoorbeeld zonder begeleiding voetballen.

Kwantitatieve analyse

De kwantitatieve analyse werd per norm en indicator gestructureerd. De analyse van de verschillende groepen deelnemers (jongeren, kinderen, ouders, professionals en locaties) zijn naast elkaar gepresenteerd voor een getrianguleerd en genuanceerd beeld per norm en indicator. Er zijn verschillende analyses uitgevoerd. Zo is er gekeken naar gemiddelde scores, distributie scores en zijn er verschillende cross checks op de data uitgevoerd. Op basis van de data zijn ook nieuwe variabelen geconstrueerd ter contextualisering van analyses. Denk aan de het berekenen van % per locatie.

Kwalitatieve analyse

De kwalitatieve data, verkregen via toelichtingen op meerkeuzevragen en open vragen, is op basis van de antwoorden op onderwerpen gecategoriseerd (coding). Vervolgens zijn de aantallen antwoorden binnen iedere categorie geteld om te achterhalen welke het vaakst werden genoemd.

Synthese analyse

Bovenstaande processen hebben geleid tot het verkrijgen van valide data. De kwantitatieve en kwalitatieve data zijn vervolgens samengebracht en geanalyseerd. Zo kregen we een genuanceerd begrip van de onderwerpen die voor alle deelnemers 'leven'. Op basis van deze synthese analyse zijn voorlopige conclusies en aanbevelingen geformuleerd.

De voorlopige conclusies en aanbevelingen zijn allereerst voorgelegd aan de stuurgroep. Voor verdere contextualisering en het formuleren van praktische en uitvoerbare aanbevelingen vond vervolgens een sense making sessie plaats. Bij deze bijeenkomst reflecteerden we samen met een brede groep betrokkenen op de voorlopige conclusies en aanbevelingen.

4.5 Beperkingen van het onderzoek

Het onderzoek kende een aantal beperkingen. De twee belangrijkste beperkingen zijn:

- 1 Prioriteiten per leefgebied.** Wij hebben de 9 leefgebieden meetbaar gemaakt via de normen die gebaseerd zijn op het IVRK. Daarbij was het niet realistisch om alle aspecten van een leefgebied te onderzoeken. Per leefgebied hebben wij daarom in overleg met de Stuurgroep de belangrijkste onderzoekthema's bepaald. Die thema's geven samen een zo compleet mogelijk beeld van de huidige leefomstandigheden van de kinderen en jongeren waar het onderzoek zich op richt. Een consequentie hiervan is dat niet alle mogelijke aspecten van een leefgebied onderzocht zijn.
- 2 Uitkomsten niet generaliseerbaar.** De getrokken steekproef onder kinderen, jongeren en ouders is in kwantitatief opzicht representatief voor de totale groep van kinderen in de opvang noch voor de opvanglocaties. Toch kunnen we de uitkomsten niet zomaar generaliseren voor alle kinderen in de Nederlandse asielopvang: de kwalitatieve representativiteit is beperkt. De onderzoekspopulatie is zeer heterogeen door de grote verschillen in de omstandigheden, locaties en achtergronden van kinderen in azc's en gezinslocaties.

5. Resultaten: Kwantitatieve en kwalitatieve data per leefgebied

In dit hoofdstuk staan per leefgebied de kwantitatieve en kwalitatieve analyses weergegeven. Het doel is om de lezer inzicht te geven in het proces dat heeft geleid tot de conclusies en aanbevelingen van het onderzoek.

In de tekst staat per leefgebied weergegeven welke onderwerpen zijn onderzocht en aan welke groepen deelnemers informatie over deze onderwerpen is gevraagd.

Leefgebied 1: Gezin en opvoeding

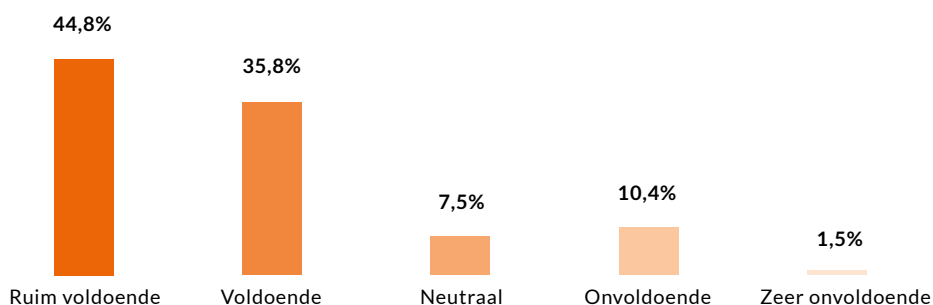
Ouderverantwoordelijkheid en opvoedingsondersteuning

Ouderverantwoordelijkheid

Informatie van: ouders, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Ruim 80% van de ouders vindt dat zij voldoende kunnen beslissen hoe zij hun kinderen opvoeden.



Van de professionals en vrijwilligers vindt ruim 60% dat de zeggenschap van ouders over de opvoeding ruim voldoende of voldoende is. Bijna 7% geeft aan dat het onvoldoende is. De overige respondenten zijn neutraal of kunnen de vraag niet beantwoorden.

Kwalitatieve data:

Op de vraag aan ouders of zij zeggenschap over de opvoeding van hun kind(eren) ervaren, geven 21 ouders de toelichting dat zij zelf beslissen. Daarnaast geven 8 ouders aan dat het verblijf in het azc of de gezinslocatie hun

zeggenschap negatief beïnvloedt. 4 andere ouders geven expliciet aan dat hun eigen manier van opvoeden enigszins verschilt van de Nederlandse manier, maar niet op problematische wijze. Alle andere ouders (44) geven geen toelichting.

Op de vraag over (on)mogelijkheden in de invulling van hun ouderrol, geven ouders vooral beperkingen te ervaren vanwege de woonsituatie in de gezinslocatie (8) of het azc (6), gebrek aan privacy (8), beperkte kennis van de Nederlandse taal (8) en financiën (5).

Volgens de professionals en vrijwilligers hebben ouders vooral een (eigen) geschikte woonruimte en opvoedingsondersteuning nodig.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

Ouders in gezinslocaties ervaren minder zeggenschap over de opvoeding van hun kind(eren) dan ouders in azc's (70%-85%). Veel ouders in gezinslocaties voelen zich bovendien beperkt in hun ouderrol vanwege de meldplicht op alle werkdagen (t.o.v. 1 keer per week in azc's). Ook ervaren veel ouders het feit dat het gezin binnen de gemeentegrens moet blijven als beperkend. Zij kunnen bijvoorbeeld nooit een dagje weg met de kinderen.

Opvoedingsondersteuning

Informatie van: locaties, ouders, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

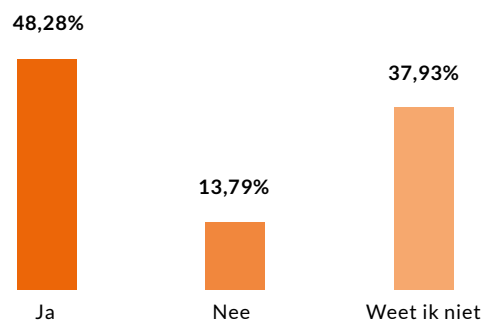
80% van de onderzochte locaties biedt (praktische) ouderschapsondersteuning (COA) en/of opvoedingsondersteuning (GGD) aan.

N.B. in het onderzoek is de term opvoedingsondersteuning gebruikt.

Volgens de locaties krijgt **gemiddeld 27% van de ouders opvoedingsondersteuning.**

Naar schatting van de locaties heeft op azc's nergens meer dan 35% van de ouders opvoedingsondersteuning, met een gemiddelde van 15%. In twee van de drie onderzochte gezinslocaties krijgt naar schatting 80% van de ouders deze ondersteuning, met een gemiddelde van 55%.

Bijna de helft van de professionals en vrijwilligers geeft aan dat de locatie ouderschaps- en/of opvoedingsondersteuning biedt. 38% van de professionals en vrijwilligers is niet op de hoogte.



Van de professionals op de locaties waar deze ondersteuning geboden wordt vindt 30% van de professionals en vrijwilligers dat het aanbod ruim voldoende of voldoende is, 40% is neutraal, en **30% beoordeelt het aanbod als onvoldoende.**

Kwalitatieve data:

De behoeften van ouders zijn divers. Van degenen die geen hulp ontvangen zegt de helft dit niet nodig te hebben, de andere helft geeft aan niet van het aanbod te weten.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

20% van de ouders in gezinslocaties krijgen ondersteuning, in azc's bedraagt dit percentage 25%. In gezinslocaties is 53% van de professionals en vrijwilligers niet op de hoogte van het aanbod, in azc's bedraagt dit percentage 25%.

Leefgebied 2: Wonen

Privacy, bereikbaarheid essentiële voorzieningen (supermarkt, dokter, school en sportverenigingen) en stabiele leefomgeving c.q. verhuizingen

Privacy

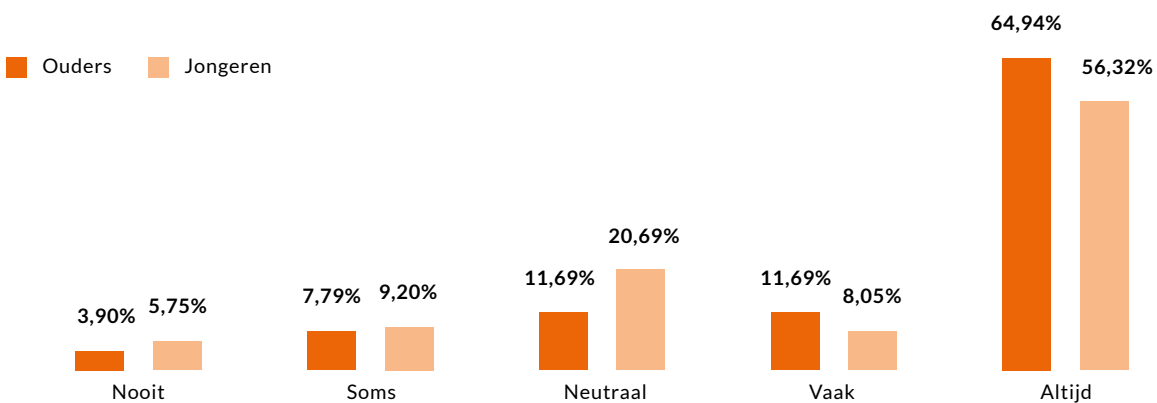
Informatie van: jongeren, ouders, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

52% van de jongeren en 47% van de ouders ervaart voldoende privacy in de locatie. Daartegenover ervaart 18% van de jongeren en 37% van de ouders onvoldoende privacy.

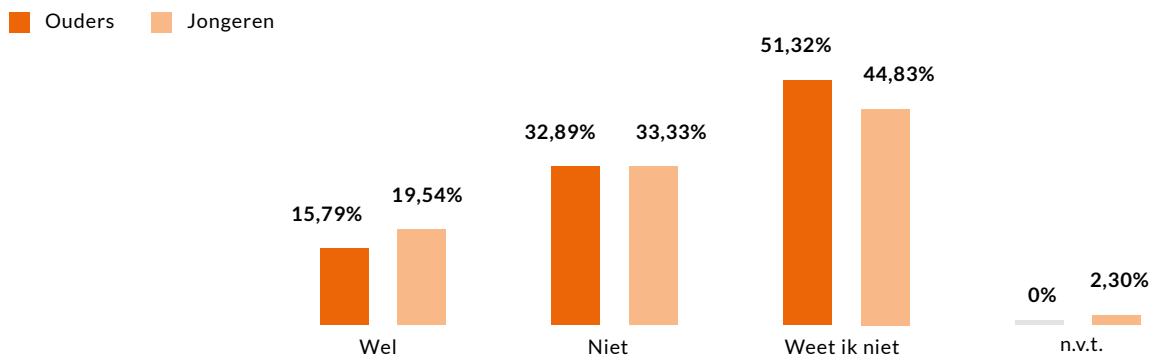
Van de professionals en vrijwilligers heeft 60% geen mening, 14% vindt dat er voldoende privacy voor gezinnen is en 21% onvoldoende. Over de tien locaties genomen deelt gemiddeld 35% van de bewoners hun woonruimte en/of voorzieningen met niet-gezinsleden. De variatie is echter zeer groot. Op vier locaties hoeft geen van de gezinnen woonruimte/voorzieningen te delen. Terwijl op drie locaties meer dan 90% van de gezinnen woonruimte/voorzieningen deelt met niet-gezinsleden.

64,94% van de ouders en 56,32% van de jongeren geeft aan dat professionals en vrijwilligers altijd aankloppen of -bellen alvorens de woonruimte te betreden. .

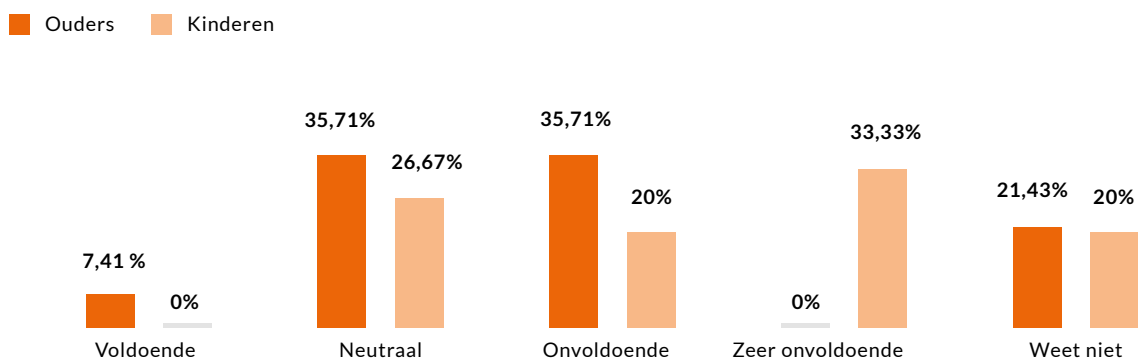


Van de professionals en vrijwilligers geeft 67% aan dat zij altijd aankloppen, 27% meestal en 6,67% weet het niet.

15,79% van de ouders en 19,54% van de jongeren geeft aan inspraak te hebben in het delen van woonruimte met niet-gezinsleden (al dan niet en met wie).



Van de professionals en vrijwilligers geeft circa 35,71% aan dat ouders en 53,33% dat kinderen onvoldoende inspraak hebben in het delen van woonruimte.



Kwalitatieve data:

Voor ouders is de ervaring van **privacy sterk gekoppeld aan eigen woonruimte** voor het gezin, dit laatste wordt in locaties waar dit het geval is als zeer positief beoordeeld.

Zowel jongeren als ouders zijn minder tevreden indien de woonruimte en/of voorzieningen worden gedeeld, o.a. omdat vrouwelijke bewoners met hoofddoek deze in de woonruimte niet af kunnen doen.

Ook geven ouders aan nauwelijks mogelijkheden te hebben voor een **eigen inrichting van de woonruimte** (spiegel of schilderij ophangen, eigen stoel, enz.).

Ook geven bewoners aan dat er na aankloppen van professionals en vrijwilligers **langer gewacht moet worden** zodat moeder en dochters die een hoofddoek dragen tijd hebben om hun haren te bedekken.

Professionals en vrijwilligers benadrukken met name dat kinderen **meer inspraak** zouden moeten hebben bij het delen van woonruimte.

Ook zijn er klachten indien de **behuizing klein** is, ook wanneer het gezin eigen woonruimte heeft. Men spreekt in die gevallen over 4 tot 5 personen in 1 kamer, drukte, gebrek aan speelruimte voor kinderen en privacy voor jongeren om huiswerk te maken.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

In gezinslocaties ervaren zowel jongeren als ouders **minder privacy** dan in azc's. Ook kloppen professionals en vrijwilligers volgens ouders en jongeren minder aan dan in azc's (44% - 75% ouders; 36% - 60% jongeren).

Bereikbaarheid essentiële voorzieningen

Informatie van: locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Gemiddeld liggen 70% van de essentiële voorzieningen (supermarkt, dokter, enz.) voor bewoners op een loopafstand van maximaal 15 minuten. De voorzieningen die niet op loopafstand liggen zijn met het openbaar vervoer in een half uur te bereiken. **Van de scholen ligt 50% wel en 50% niet op loopafstand.**

81% van de professionals en vrijwilligers vindt dat de voorzieningen voldoende of ruim voldoende bereikbaar zijn, 15,63 % vindt de bereikbaarheid onvoldoende is en 3,13% weet het niet.

Voor kinderen is de tevredenheid bij professionals en vrijwilligers net iets lager. 75% geeft dat de voorzieningen voldoende bereikbaar zijn, 21,88% vindt de bereikbaarheid onvoldoende en 3,13% weet het niet.

82% van de jongeren, 75% van de kinderen en 69% van de ouders heeft een **fiets**.

Kwalitatieve data:

De professionals en vrijwilligers die de toegang tot essentiële voorzieningen onvoldoende vinden geven de volgende twee problemen aan:

1. **Loopafstand tot winkels.**
2. **Afstand naar school ruim waardoor er beperkt contact mogelijk is tussen school en ouders.**

Stabiele leefomgeving c.q. verhuizingen

Informatie van: kinderen, jongeren, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

De kinderen en jongeren die deelnamen aan het onderzoek geven aan dat zij **meer dan 1x per jaar verhuizen**. Het aantal verhuizingen is met name in de eerste periode hoog vanwege de (koppeling van verhuizingen aan de) asielprocedure.

Uit eerder onderzoek²⁹ bleek dat kinderen in de centra gemiddeld **1 keer per jaar verhuizen**. Deze bevinding is voorgelegd aan professionals en vrijwilligers; 55% vindt dit **onacceptabel**, 30,3% acceptabel en 14,7% staat hier neutraal tegenover.

29 'Ontheemd', de verhuizingen van asielzoekerskinderen in Nederland. Onderzoeksrapport Werkgroep Kind in AZC, 2013.

Kwalitatieve data:

Kinderen en jongeren noemen zowel positieve als negatieve gevolgen van verhuizingen. De ervaringen op specifieke onderwerpen (vrienden, school, locatie) zijn ongeveer 50/50. Zij beoordelen het verplicht moeten verhuizen wel als negatief.

Professionals signaleren meer negatieve effecten dan positieve effecten, zoals het verliezen van vrienden en schoolachterstand.

De negatieve gevolgen die het meest genoemd worden door alle respondenten zijn **achterstand op school en het verliezen van vrienden.** Deze negatieve gevolgen zijn ook in eerdere onderzoeken benadrukt.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

In gezinslocaties ligt het gemiddelde aantal verhuizingen hoger dan in azc's (4,8 jongeren en 3,6 kinderen in gezinslocaties t.o.v. 1,8 jongeren en 1,7 kinderen in azc's). Dit komt omdat gezinnen doorgaans langer in Nederland zijn. In gezinslocaties laten vooral jongeren (17) zich negatief uit over het moeten verhuizen).

Leefgebied 3: Spel, recreatie en vrije tijd

Deelname activiteiten in de locatie en in de omgeving van de locatie

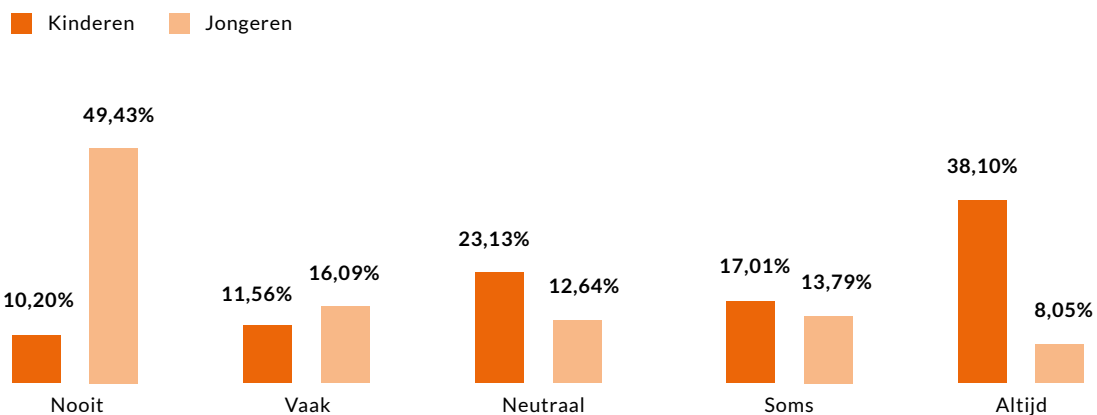
Deelname activiteiten in de locatie

Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Van de locaties is gevraagd welke activiteiten er georganiseerd worden (Team Up, Vrolijkheid, enz.) om te weten waarover bewoners spreken en indien nodig door te vragen.

Van de kinderen doet 55% (bijna) altijd mee aan activiteiten in de locatie en **van de jongeren geeft 50% aan nooit mee te doen** en nog eens 16% bijna nooit.



Wel is 75% van de jongeren tevreden over de kwaliteit van hetgeen aangeboden is. Van de kinderen is 83% tevreden over de kwaliteit van het aanbod.

51% van de professionals en vrijwilligers geeft aan dat het aanbod aan activiteiten in de locatie voldoende is, 24% is neutraal en 21% vindt dat het aanbod onvoldoende is.

Kwalitatieve data:

Uit de toelichtingen van jongeren blijkt dat zij beperkt deelnemen aan activiteiten omdat er **geen of weinig aanbod voor jongeren** is. Een lager aantal kinderen geeft ook aan dat er niet veel aanbod is. **Voor zover er aanbod is zijn de jongeren zeer tevreden.**

Kinderen geven vooral aan zich goed, blij of vrolijk te voelen en het leuk te vinden samen met vrienden te zijn tijdens de activiteiten. **Kinderen doen vooral mee aan sport en activiteiten op het gebied van kunst.**

Professionals en vrijwilligers spreken over de noodzaak om **meer leeftijdsspecifieke activiteiten voor jongeren en eigen honk/ruimte per leeftijdsgroep.**

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

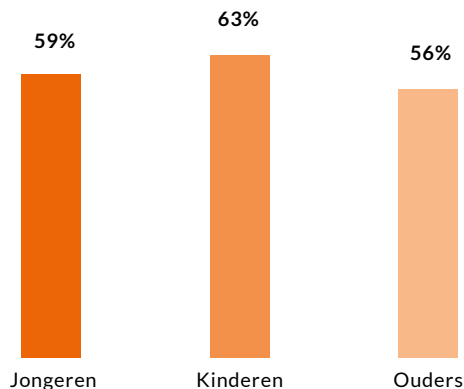
In eerste instantie lijkt op dit onderwerp geen verschil tussen gezinslocaties en azc's. In één gezinslocatie is er echter weinig aanbod en is het lokale beleid gericht op deelname aan sportactiviteiten buiten de locatie waarvan ook de financiering door het COA wordt geregeld. In de andere twee gezinslocaties is een groter aanbod dan in azc's.

Deelname activiteiten in de omgeving van de locatie

Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

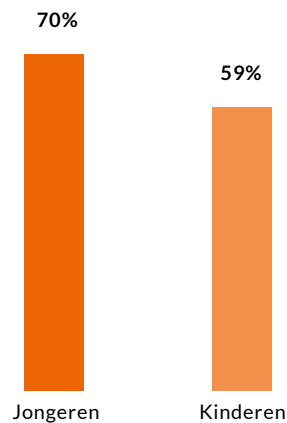
Kwantitatieve data:

59% van de jongeren, 63% van de kinderen en 56% van de ouders is niet geïnformeerd over activiteiten in de nabije omgeving van de locatie.



Van de professionals en vrijwilligers vindt 40% dat gezinnen voldoende zijn geïnformeerd, 13,3% vindt de informatievoorziening onvoldoende, 20% is neutraal en 27% weet het niet.

Van de jongeren wenst 70% (meer) deel te nemen aan activiteiten buiten de locatie van de kinderen 59%.



De meesten geven de voorkeur aan sport en kunsteducatie.

Financiële hulp voor deelname

Informatie van: Ouders, professionals en vrijwilligers

Volgens de locaties wordt gemiddeld **37% van de gezinnen wordt ondersteund in het aanvragen van financiële hulp** voor deelname van kinderen aan vrijetijdsactiviteiten in de omgeving van de locatie.

75% van de ouders is niet geïnformeerd over deze mogelijke financiële ondersteuning.

Van de professionals en vrijwilligers vindt 10% de aangeboden hulp in het aanvragen van deze hulp voldoende, 6,46% vind deze onvoldoende, 35% is neutraal, en 42% weet het niet.

Kwalitatieve data:

In de toelichtingen geven kinderen en jongeren die deelnemen aan activiteiten buiten de locatie aan dat zij dit doen **via school**, bijvoorbeeld **zwemles**.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

Het percentage kinderen en jongeren dat meedoet aan activiteiten buiten de locatie is hoger in gezinslocaties dan in azc's. In gezinslocaties krijgen ook meer gezinnen hier financiële hulp voor dan in azc's (80% t.o.v. 19%).

Leefgebied 4: Onderwijs

Deelname activiteiten in de locatie en in de omgeving van de locatie

Toegang tot onderwijs

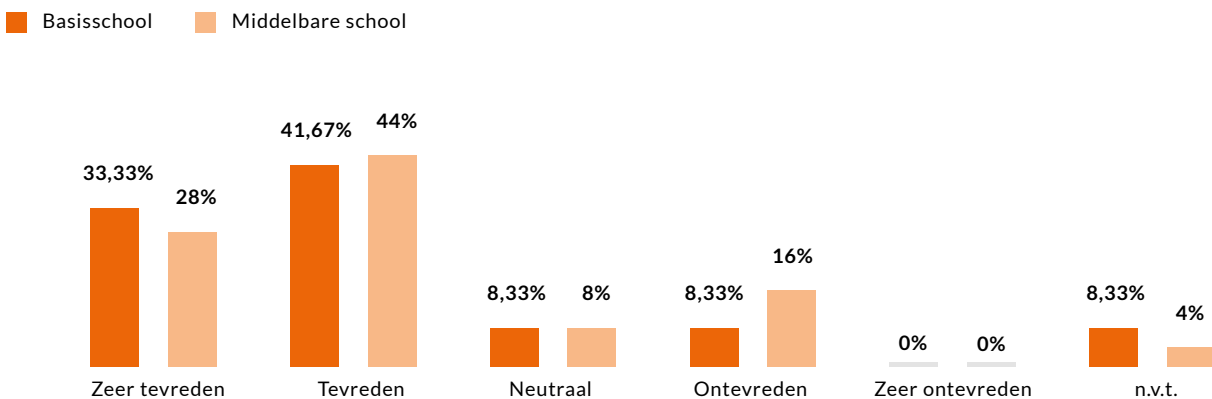
Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Volgens de onderzochte locaties gaat **99% van de kinderen (en jongeren) naar school**.

Van de jongeren is 79% tevreden over de middelbare school. 75% geeft aan op het juiste niveau deel te nemen.
Van de kinderen is 86% tevreden en van de ouders 82%.

75% van de professionals en vrijwilligers is tevreden over de kwaliteit van de basisschool en 72% is tevreden over de middelbare school. Echter, **16% is niet tevreden over de toegang tot de middelbare school** (t.o.v. 8% ontevredenheid over de toegang tot de basisschool).



Ruim 70% van de professionals en vrijwilligers is tevreden over de kwaliteit van zowel basisscholen als de middelbare scholen. 4% onder hen is ontevreden over de kwaliteit van de basisscholen en 8,3% is ontevreden over de middelbare scholen. Overige professionals en vrijwilligers gaven aan neutraal te zijn of geen antwoord te geven.

Kwalitatieve data:

Bij alle groepen deelnemers is het beeld **positief**. Bewoners beoordelen zowel de kwaliteit van de docenten als onderwijs positief. Van de kinderen geven er negen expliciet aan het leuk te vinden Nederlands te leren, ouders zien dit ook als positief gegeven.

Professionals en vrijwilligers zien vooral verbeterpunten op het gebied van **doorstroom van het ISK naar regulier onderwijs** die in de praktijk complex is.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

In de gezinslocaties geven twee geïnterviewde ouders aan dat hun kind in een vorige locatie regulier onderwijs genoot maar nu niet meer. Het feit dat er amper verschillen zijn tussen de percentages kinderen en jongeren in gezinslocaties en azc's die naar het regulier onderwijs gaan terwijl gezinnen in gezinslocaties vaak langer in Nederland zijn, duidt erop dat dit vaker voorkomt.

Sommige kinderen en jongeren die wel naar regulier onderwijs geven aan zich te schamen dat ze in een gezinslocatie wonen. Enkele ouders van kinderen die regulier onderwijs volgen geven aan dat hun kinderen meer in gescheiden werelden leven en zich meer schamen voor hun woonsituatie dan toen het gezin verbleef in een azc.

Toegang tot speciaal onderwijs

Informatie van: ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Op 80% van de locaties wonen kinderen met een beperking. Van de locaties geeft 60% aan dat kinderen met een beperking naar speciaal onderwijs gaan. Het is niet bekend of de kinderen op de locaties waar niet naar speciaal onderwijs wordt gegaan de schoolgaande leeftijd hebben en thuis zitten of naar regulier onderwijs gaan.

50% van de ouders geeft aan dat hun kind met een beperking (nog) niet naar speciaal onderwijs gaat (3 van de 6). Ouders waarvan het kind speciaal onderwijs geniet zijn allemaal tevreden over de kwaliteit.

Het beeld dat professionals en vrijwilligers bieden van de toegang tot speciaal onderwijs is **diffuus**. 41,7% van de professionals en vrijwilligers is tevreden over de toegang tot het speciaal basis onderwijs. 12,5% is ontevreden. 29,17% is neutraal en 16,67% geeft aan dat het niet voor hen van toepassing is.

Over de toegang tot speciaal middelbaar onderwijs lijken de professionals en vrijwilligers minder tevreden. 27,27% geeft aan tevreden te zijn met de toegang. 13,64% is ontevreden. 22,73% is neutraal en 36,36% is het niet van toepassing.

Het beeld dat professionals en vrijwilligers geven van de kwaliteit van speciaal onderwijs is iets minder diffuus. **34,78% is tevreden over de kwaliteit van het basisonderwijs.** 4,35% is ontevreden en 26,09% is neutraal. De overige respondenten gaven aan dat deze vraag voor hen niet van toepassing was.

Over de kwaliteit van het speciaal middelbaar onderwijs zijn iets meer respondenten ontevreden (8,7%). 30,43% is tevreden, 21,74% neutraal en de andere respondenten gaf aan dat deze vraag voor hen niet van toepassing was.

Het overleg tussen professionals op locatie en onderwijsinstanties wordt door 44% van de professionals en vrijwilligers met voldoende beoordeeld, door 7,41% met onvoldoende, 35% geeft aan dat het niet van toepassing is en 26% is neutraal.

Kwalitatieve data:

Bij de toelichtingen van de drie ouders waarvan het kind nog niet naar school gaat blijkt dat één kind nog in afwachting is van een operatie en twee andere kinderen wachten op hun toelating. Twee van deze kinderen krijgen eens per week logopedie.

Professionals en vrijwilligers geven aan dat er momenteel geen standaard voor het multidisciplinair overleg (MDO) is. Professionals vinden dat er grote variatie is in structuur, kwaliteit en regelmaat.

Leefgebied 5: Gezondheid

Toegang tot lichamelijke en geestelijke gezondheidszorg

Toegang tot lichamelijke gezondheidszorg

Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

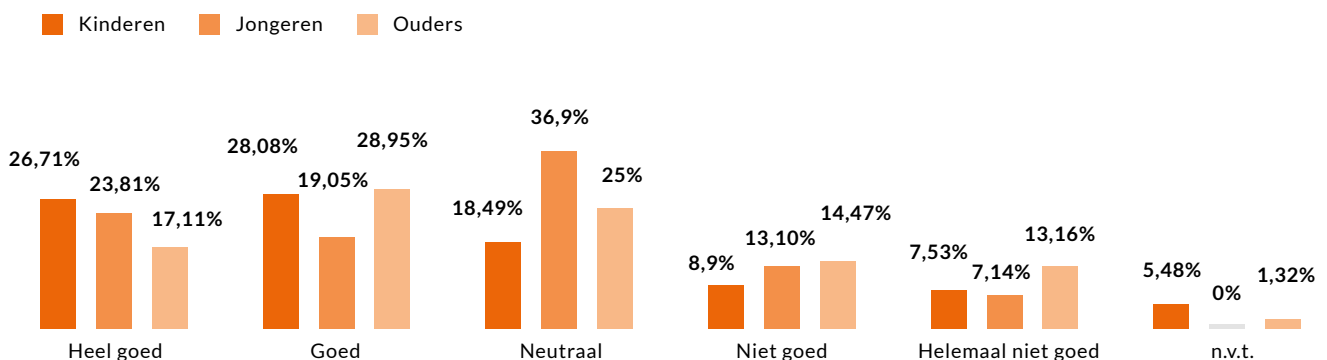
Kwantitatieve data:

Op 100% van de onderzochte locaties was het GZA en een huisarts aanwezig.

Van de professionals en vrijwilligers is **31,25%** zeer tevreden over de toegang van kinderen tot de gezondheidszorg, 43,75% tevreden en 18,75% neutraal. 6,25% is ontevreden over de toegang.

Over de kwaliteit van de gezondheidszorg voor kinderen is 26,67% van de professionals en vrijwilligers zeer tevreden, 40% tevreden, 13,33% ontevreden en 13,33% neutraal. 26,67% geeft aan het niet te weten.

44,44% van de professionals en vrijwilligers vindt dat kinderen en ouders voldoende geïnformeerd zijn, 5,56% beoordeelt de informatievoorziening als ruim voldoende, **16,67% als onvoldoende**, 5,56% als matig, 16,67% is neutraal en 11,11% geeft aan het niet te weten.



Kwalitatieve data:

Vooraf jongeren en ouders voelen zich niet altijd serieus genomen of goed geholpen; er zou slechts worden aangeraden paracetamol te nemen en veel water te drinken en ook 'ze doen niks' is een veel gehoorde klacht. Een aantal ouders heeft ook het idee dat het niet serieus genomen worden te maken heeft met hun status. Kinderen zijn vaker tevreden en geven vaker specifiek aan goed en op een aardige manier te zijn geholpen.

Sommige professionals vinden dat het systeem en de behandelmethodes beter moeten worden uitgelegd. Daarnaast zijn gesprekken niet frequent genoeg of te kort en wachttijden daardoor te lang.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

In het onderzoek komen geen verschillen tussen gezinslocaties en azc's naar voren op het gebied van de lichamelijke gezondheidszorg.

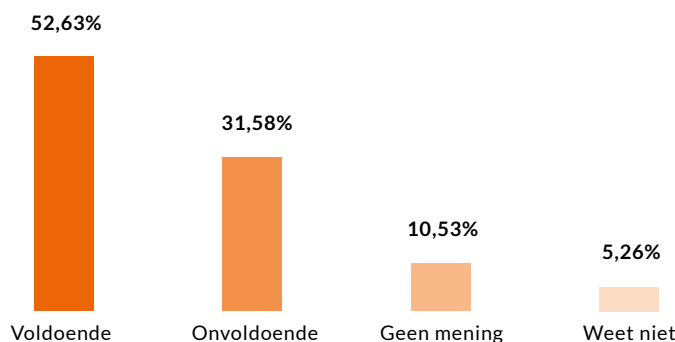
Toegang tot geestelijke gezondheidszorg

Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

In totaal maken er op de onderzochte locaties op dit moment 47 kinderen gebruik van geestelijke gezondheidszorg. 30 van deze kinderen wonen op één locatie. Op 5 locaties maakt, naar schatting van de locatie, geen enkel kind gebruik hiervan.

53% van de professionals en vrijwilligers vindt dat er voldoende aandacht is voor het belang van geestelijke gezondheidszorg voor kinderen.



Over de toegankelijkheid van geestelijke gezondheidszorg voor kinderen is 26,32% van de professionals en vrijwilligers tevreden, 10,53% zeer tevreden, 15,79% ontevreden, 10,53% zeer ontevreden, 26,32% is neutraal en 15,79% weet het niet.

36,84% van de professionals en vrijwilligers is tevreden over de kwaliteit van de aan kinderen geboden geestelijke gezondheidszorg, 5,26% zeer tevreden, 26,32% ontevreden, 15,79% neutraal en 15,79% weet het niet.

Over de kwaliteit van geestelijke gezondheidszorg aan ouders is 31,58% van de professionals en vrijwilligers tevreden, 5,26% zeer tevreden, 10,53% ontevreden, 31,58% neutraal en 21,05% weet het niet.

12% van de kinderen en 7,5% van de jongeren heeft weerbaarheidstraining of therapie gevolgd.



Van hen zijn respectievelijk 62,5% en 75% tevreden over de kwaliteit; kinderen en jongeren hebben verdeelde meningen over de effectiviteit van de therapie die zij hebben gevolgd, maar diegenen die een weerbaarheidstraining volgden zeggen er ook na jaren nog veel aan te hebben.

10% van de ouders geeft aan dat hun kind training of therapie heeft gehad, 19,5% van de ouders heeft zelf therapie. 22% van de jongeren meldt dat een ouder therapie heeft.

50% van de ouders is tevreden over de kwaliteit van de aan hun kinderen geboden geestelijke gezondheidszorg en 47% is tevreden over de therapie die zij zelf hebben gevolgd.

Kwalitatieve data:

Kinderen en jongeren hebben verdeelde meningen over de effectiviteit van de therapie die zij hebben gevolgd, maar **diegenen die een weerbaarheidstraining volgden zeggen er ook na jaren nog veel aan te hebben.**

De helft van de jongeren geeft aan dat de hulp aan ouders geen vooruitgang heeft gebracht, een kwart spreekt over vooruitgang en een kwart weet het niet. Van de ouders geven er 2 aan dat hun behandeling is stopgezet vanwege verhuizing en dat hun toestand is verslechterd, 2 spreken over een gebrek aan vooruitgang en 1 geeft aan dat de behandeling goed heeft geholpen.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

Op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg zijn er grote verschillen. 66,67% van de professionals en vrijwilligers in gezinslocaties geeft aan dat er onvoldoende aandacht is voor de geestelijke gezondheidszorg van kinderen. Bij de azc's gaat het hier maar om 15%.

Leefgebied 6: Veiligheid

Voorlichting, bescherming en weerbaarheid

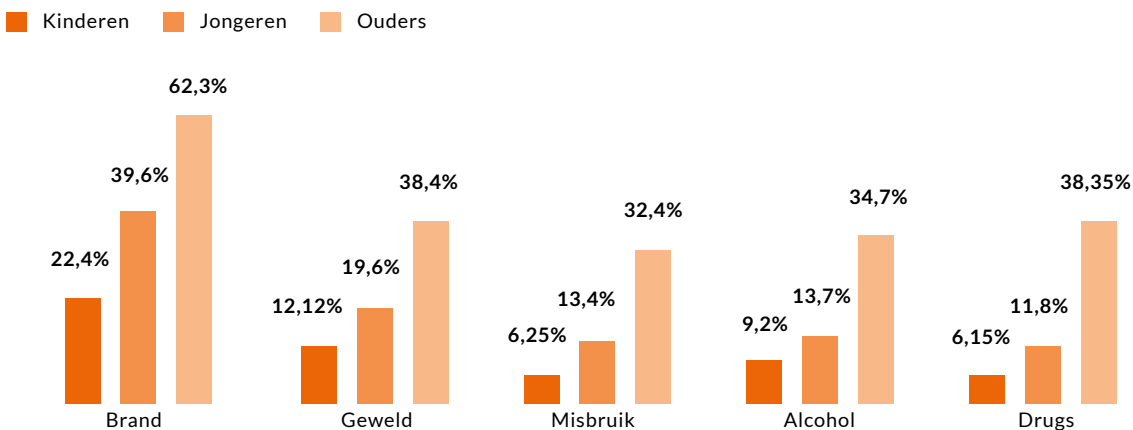
Voorlichting

Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

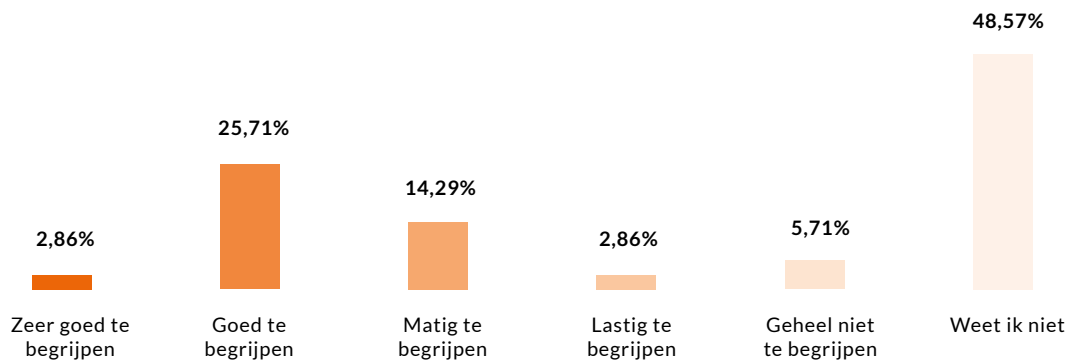
Kwantitatieve data:

Kinderen, jongeren en ouders zijn beperkt voorgelicht over veiligheidsrisico's. Men is het meest voorgelicht over wat te doen bij brand.

% bewoners dat is voorgelicht over:



Het materiaal voor voorlichting wordt door professionals en vrijwilligers als volgt beoordeeld:



Ruim 25% van de professionals geeft aan dat het voorlichtingsmateriaal voor kinderen en jongeren goed te begrijpen is. Bijna 25% heeft hier echter twijfels over.

Kwalitatieve data:

Via de vragenlijst aan locaties wordt duidelijk dat voorlichting grotendeels mondeling (individueel en in groepen) plaatsvindt en via materialen zoals folders, posters en de myCOA app. In 1 locatie worden trainingen aan kinderen aangeboden, elders vindt voorlichting via spelmiddagen plaats.

Over het algemeen vinden professionals en vrijwilligers dat met **materialen** met de huisregels, protocollen en info mappen voldoende duidelijk en materialen zoals posters voldoende zichtbaar zijn, maar **niet kindvriendelijk genoeg**. Ook geven professionals en vrijwilligers aan dat er vaker voorgelicht kan worden over de algemene veiligheidsrisico's maar ook over lokale gevaren van bijvoorbeeld een bos, geïsoleerde of verlaten plekken, verkeer en water.

Professionals en vrijwilligers benoemen ook de volgende risicofactoren waar kinderen in de locaties aan blootstaan: Spanningen en stress van ouders (vaak in relatie tot asielprocedure), onveiligheid in de gezinssituatie (soms in combinatie met opvoedtechnieken, houding ouders), taal- en cultuurverschillen, en gebruik aan woonruimte. Zij geven de suggestie **meer aandacht te schenken aan de ondersteuning en ontzorging van ouders en aan het perspectief van ouders (behoeftegericht werken)**.

Bescherming

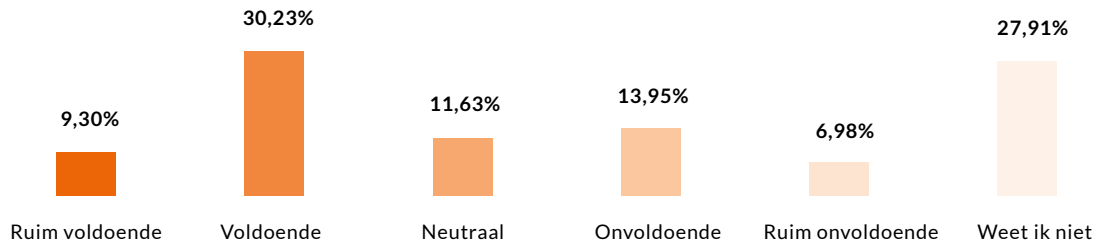
Informatie van: kinderen, jongeren, ouders, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

80% van de professionals is goed op de hoogte van de Meldcode Kindermishandeling en Huiselijk Geweld. Van de vrijwilligers is slechts 42% op de hoogte.

Op alle onderzochte locaties zijn meldingen gedaan. Deze zijn echter niet altijd adequaat opgevolgd.

In welke mate worden meldingen van geweld, mishandeling en/of verwaarlozing van kinderen opgevolgd?



Bijna 40% van de professionals en vrijwilligers geeft aan dat zij de opvolging van meldingen voldoende vindt. Ruim 20% vindt dit echter onvoldoende.

67% van de kinderen en 74% van de jongeren voelt zich veilig in de locatie. Van de ouders vindt 60% de locatie veilig voor kinderen. 16% van de kinderen en 19% van de jongeren voelt zich niet veilig in de locatie. Van de ouders vindt 25% de locatie onveilig voor kinderen. In hoeverre kinderen, jongeren en ouders de situatie in de locatie vergelijken met de onveilige situatie in het land van herkomst is niet uitgevraagd.

Kwalitatieve data:

Sommige kinderen en ouders geven expliciet aan dat het in de locatie veilig is t.o.v. het land van herkomst. Wel spreken sommige kinderen en ouders over incidenten in de locatie. Ouders en jongeren waarderen de aanwezigheid van camera's en beveiliging voor de veiligheid van hun kinderen.

Een belangrijke factor in het gevoel van onveiligheid is de angst om opgepakt en uitgezet te worden. De zichtbare aanwezigheid van de politie en ervaringen met arrestaties van bewoners geven zowel jongeren als ouders angst en stress. Dit speelt met name in gezinslocaties, maar wordt ook gemeld in azc's.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

Kinderen, jongeren en ouders in gezinslocaties voelen zich onveiliger dan in azc's (jongeren: 35% t.o.v. 10%, kinderen: 33% t.o.v. 14%, ouders: 36% t.o.v. 19%). Volgens de professionals in gezinslocaties worden dezelfde voorzieningen en diensten aangeboden als in azc's.

Kinderen, jongeren en ouders in gezinslocaties zijn vooral bang om 'opgepakt' te worden (detentie en/of deportatie door de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V)), zoals zij dat bij andere gezinnen in de gezinslocatie zien gebeuren.

Sommige ouders geven aan dat het verblijf in de gezinslocatie traumatisch is voor hun kind(eren), dat de kinderen stress ervaren en gedragsproblemen vertonen. Een ouder: "De sfeer is helemaal anders dan in het azc waar we eerst woonden. Mijn zoon van 6 jaar wil hier niet langer wonen. Als wij ergens naartoe gaan, wil hij niet terug. Op school is hij blij, maar thuis bonkt hij soms met zijn hoofd tegen de muur." Kinderen en jongeren in gezinslocaties spreken ook meer over pesten dan jonge deelnemers in azc's.

Weerbaarheid

Informatie van: kinderen, jongeren, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

In 30% van de locaties worden weerbaarheidstrainingen voor kinderen aangeboden.

2 van de 10 locaties doen een schatting van het aantal kinderen in de locatie dat deel zou hebben genomen aan een weerbaarheidstraining, respectievelijk 40% en 50%.

Slechts 12% van de kinderen en 7% van de jongeren geeft aan te hebben deelgenomen aan een weerbaarheidstraining of therapie.

Professionals en vrijwilligers is gevraagd in hoeverre zij denken dat de geboden ondersteuning in de vorm van trainingen en therapie voldoende is voor kinderen om te kunnen omgaan met risicofactoren in de locatie. Het antwoord van de professionals hierop is vrij evenredig verdeeld; 27% geeft aan dat dit onvoldoende tot ruim onvoldoende is, 18,92% geeft aan dat het voldoende tot ruim voldoende is. 27% is neutraal en 27% weet het niet.

Kwalitatieve data:

Hoewel de meningen van kinderen en jongeren over de effecten van therapie verdeeld zijn, geven de **kinderen en jongeren die een weerbaarheidstraining hebben gevolgd aan dat ze er ook na jaren nog veel aan hebben.**

Professionals en vrijwilligers geven aan dat weerbaarheidstraining niet voldoende is maar dat **mentale ondersteuning breed** moet worden ingebed ("welbevinden in omgeving") en specifiek gemaakt per kind of doelgroep.

Zie verder voor weerbaarheidstrainingen voor kinderen Leefgebied 5 Toegang tot geestelijke gezondheidszorg.

Professionals en vrijwilligers geven aan dat er een **meer structureel en professioneel aanbod** dient te komen om de weerbaarheid van kinderen te vergroten en tegelijkertijd meer **individuele aandacht voor kinderen en ouders, een "luisterend oor"**. Ook geven enkelen aan dat weerbaarheid moet vooral ook bezien worden in relatie tot **de rol van de ouder** en het kunnen leiden van een zo normaal mogelijk leven.

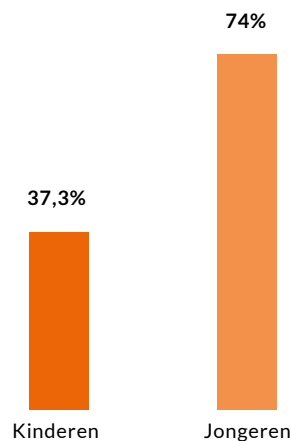
Leefgebied 7: Procedure

Informatievoorziening over de asielprocedure

Informatie van: kinderen, jongeren, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

37,3% van de kinderen en 74% van de jongeren geeft aan op de hoogte te zijn van stand van zaken van het gezin m.b.t. de asielprocedure.

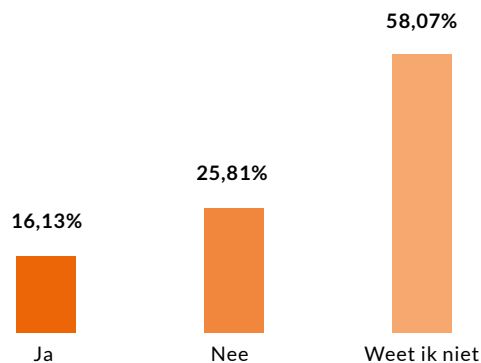


47,2% van de jongeren die op de hoogte zijn van hun procedure hoorden hierover via hun ouders. 13,9% via het COA en 22,2% via hun advocaat. 8,3% via het IND. De anderen hoorden het via andere bewoners.

Van de kinderen die aangaven een beeld te hebben van hun procedure had 38,4% hier weet van via het COA, 15% via hun ouders en 7% via het IND. De andere kinderen hoorden hierover via andere bewoners of was het niet duidelijk van hoe zij er kennis van hadden genomen.

Ruim 25% van de professionals en vrijwilligers vindt dat ouders hun kinderen niet goed en tijdig op de hoogte stellen.

Vindt u dat ouders hun kinderen goed en tijdig informeren over de status en het verloop van hun asielprocedure?



In 5 van de onderzochte 10 locaties is materiaal beschikbaar, in 2 niet en in 3 wist de respondent het niet.

Kwalitatieve data:

Professionals en vrijwilligers geven aan dat het aan ouders is om hun kinderen wel of niet te informeren en in hoeverre. De ervaringen daarmee zijn wisselend: soms delen ouders wel informatie en soms niet, meestal lijkt dit een weloverwogen keuze.

De professionals en vrijwilligers vinden dat **ouders meer ondersteund kunnen worden** in het informeren van hun kinderen door **kindvriendelijke informatie** beschikbaar te stellen.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

Kinderen en jongeren in gezinslocaties kennen de situatie van het gezin rond de asielprocedure minder goed dan hun leeftijdsgenoten in azc's (kinderen: 16% t.o.v. 44% en jongeren: 57% t.o.v. 80%).

In 2 van de 3 onderzochte gezinslocaties is onbekend of er kindvriendelijk informatie-materiaal is, tegenover 2 van de 7 azc's.

De helft van de professionals vindt dat ouders in gezinslocaties hun kinderen niet of niet goed informeren over de procedure. De andere helft weet het niet. In de azc's vindt slechts 10% van de professionals en vrijwilligers dat de informatie van ouders aan kinderen tekortschiet.

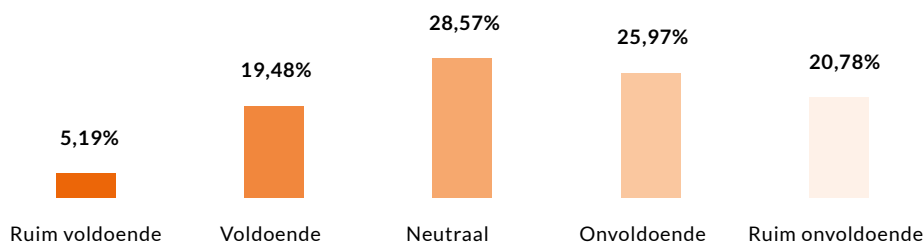
Leefgebied 8: Financiën

Financiële mogelijkheden

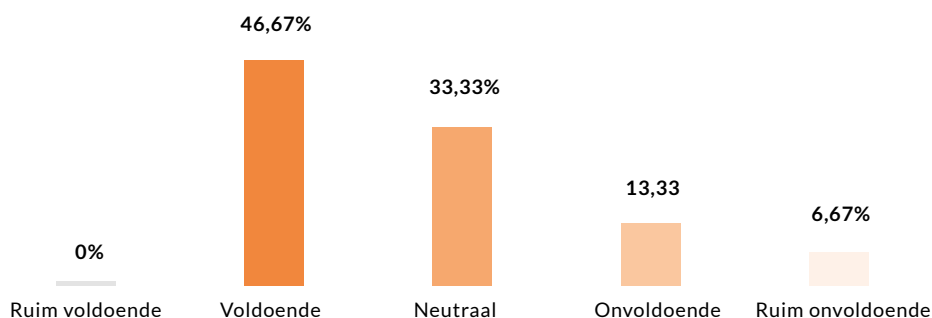
Informatie van: ouders, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Bijna 47% van de ouders geeft aan dat het weekgeld onvoldoende is voor de zorg van hun kinderen.



Professionals en vrijwilligers leveren een tegenovergesteld beeld; 47% geeft aan dat het weekgeld wel voldoende is voor de zorg van kinderen:



75% van de ouders is niet geïnformeerd over financiële ondersteuning die beschikbaar is voor deelname van hun kind(eren) aan activiteiten buiten de locatie (zie verder Leefgebied 3)

Kwalitatieve data:

Ouders geven aan dat het weekgeld net genoeg is om te eten, maar onvoldoende voor kleding en andere zaken die hun kinderen nodig hebben.

Professionals en vrijwilligers geven aan dat het weekgeld voldoende is om te eten en niet voor andere (noodzakelijke) zaken zoals kleding.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

Gezinnen in gezinslocaties ontvangen minder weekgeld dan gezinnen in azc's. Dit verklaart grotendeels dat 76% van de ouders in gezinslocaties vindt dat het weekgeld onvoldoende is ten opzichte van 33% van de ouders in azc's. 4% van de ouders in gezinslocaties zegt dat het voldoende is tegenover 34% van de ouders in azc's. Een ouder uit een van de gezinslocaties: "Wij kunnen geen gezond eten kopen; daarvoor moeten we sparen."

Leefgebied 9: Participatie

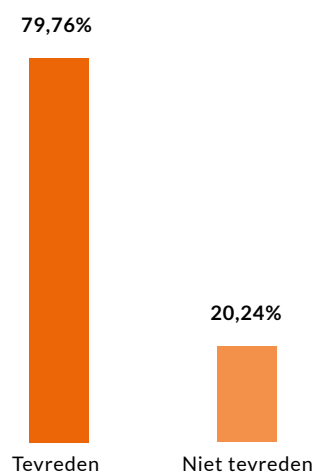
Informatie, inspraak en begeleiding

Informatie

Informatie van: jongeren, professionals en vrijwilligers

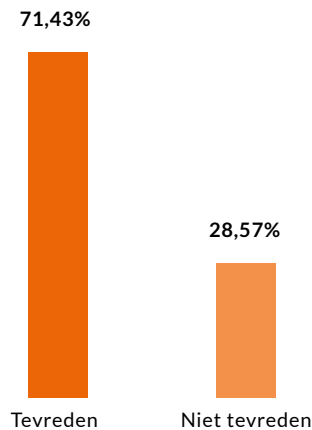
Kwantitatieve data:

79,76% van de jongeren is tevreden over de aanwezigheid van wifi, 20,24% is hier niet tevreden over.



Van de professionals en vrijwilligers vindt 23,40% dat het wifi bereik voldoende is, 14,89% vindt de capaciteit onvoldoende en 61,7% weet het niet.

71,43% van de jongeren is tevreden over de toegang tot het OLC (computers en printers) in de locatie, 28,57% is dat niet.



17,78% van de professionals en vrijwilligers vindt de toegang tot het OLC van kinderen voldoende, 4,44% ruim voldoende, 17,78% onvoldoende, 4,44% ruim onvoldoende, 24,4% is neutraal en 31,11% weet het niet.

Kwalitatieve data:

Jongeren geven aan dat het wifi-bereik in de eigen woonruimte beperkt is en belangrijk met het oog op privacy (telefoon en Internet), veiligheid (Kindertelefoon) en school (huiswerk en examens).

Jongeren klagen zij over willekeur van openingsuren, bemensing en defecte apparatuur van het OLC.

Als antwoord op de open slotvraag aan kinderen naar wat zij voor kinderen in de locatie willen verbeteren, geven zij aan ook naar het OLC te willen, in sommige locaties is dat toegestaan vanaf 8 jaar en in andere niet.

Veel professionals en vrijwilligers vinden met betrekking tot wifi-bereik en het OLC ook dat de privacy van kinderen en jongeren negatief wordt beïnvloed en dat leren wordt bemoeilijkt.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

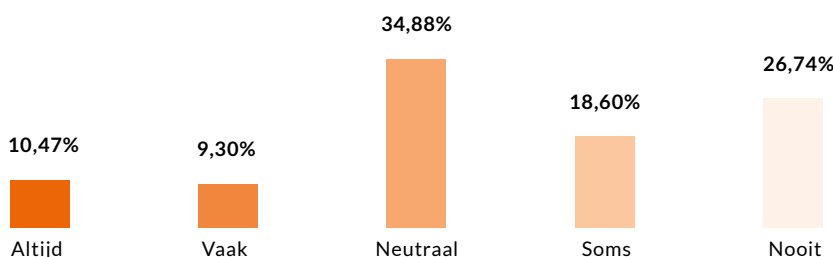
In gezinslocaties is 62% van de jongeren tevreden over de toegang tot het OLC (computers en printers), in azc's 83%.

Inspraak

Informatie van: jongeren, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

45,34% van de jongeren vindt dat er zelden of nooit iets gedaan wordt met hun ideeën om de locatie voor kinderen en jongeren te verbeteren.



Uit de antwoorden op de vragenlijst over de locaties blijkt dat in **2 van de 10 onderzochte locaties kinderen op formele of informele wijze invloed kunnen uitoefenen** op het beleid, in de overige 8 locaties kan dat niet.

19,15% van de professionals en vrijwilligers vindt dat kinderen onvoldoende inspraak hebben in de concrete invulling van beleid op de locatie, 4,26% beoordeelt de inspraak als ruim onvoldoende, 8,69% beoordeelt de inspraak als voldoende, 19,15% is neutraal en 48,94% weet het niet.

Van de professionals en vrijwilligers geeft 29,27 % aan dat suggesties van kinderen soms worden opgevolgd, 12,20% geeft aan dat dit regelmatig gebeurt, en 2,44% zegt dat dit vaak gebeurt. 9,76% van de professionals en vrijwilligers geven aan dat het nooit voorkomt en 46,34% weet het niet.

Kwalitatieve data:

De meeste jongeren die aangeven dat er zelden of nooit naar ideeën van kinderen en jongeren wordt geluisterd in de locatie, geven als toelichting nogmaals aan 'ze doen niks'. Anderen geven aan dat ze het niet weten of niet hebben geprobeerd. Sommigen vertellen ook over aangeboden inzet om de locatie te verbeteren - zoals schoonmaken - waarop geen reactie is gekomen.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

In gezinslocaties geven meer jongeren aan geen inspraak te hebben dan in azc's (79% t.o.v. 39%). In gezinslocaties is ook geen enkel kind positief over inspraak, in azc's 23%. Professionals en vrijwilligers geven een tegenovergesteld beeld.

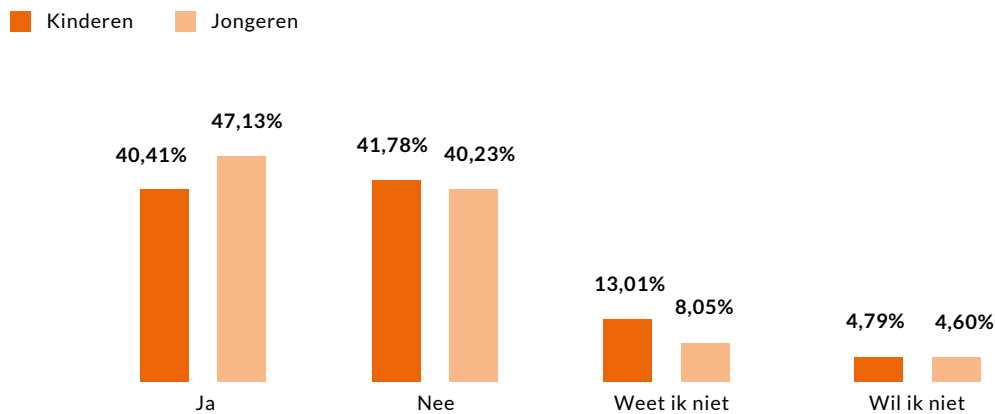
Begeleiding

Informatie van: jongeren, locaties, professionals en vrijwilligers

Kwantitatieve data:

Grafiek Kinderen en jongeren kiezen meestal zelf een persoon om hun vragen en zorgen aan toe te vertrouwen, maar 40% geeft aan op locatie of op school niemand te hebben.

De vraag luidde "Is er iemand die werkt in deze locatie of op school waar jij naartoe kan gaan met jouw vragen en zorgen?"



Uit de antwoorden op de vragenlijst over de locaties blijkt dat in **4 van de 10 onderzochte locaties een persoon aanwezig is waar kinderen terecht kunnen met hun vragen en/of zorgen**, in de overige 6 locaties kan dat niet.

Van de professionals en vrijwilligers vindt 27,59% dat kinderen voldoende toegang hebben tot een persoon in de locatie met hun vragen en/of zorgen, 6,90% vindt de toegang ruim voldoende, 10,34% onvoldoende, 20,69% is neutraal en 34,48% weet het niet.

Kwalitatieve data:

De meeste kinderen en jongeren die iemand hebben om bij terecht te kunnen met vragen en zorgen, kiezen een familielid. Veel andere kinderen en jongeren kiezen iemand op school (een leerkracht of mentor). Een klein aantal duidt iemand aan in de locatie.

Veel kinderen en jongeren die aangeven niemand in de locatie of op school te hebben om naartoe te gaan met vragen en zorgen, **geven aan deze persoon op locatie te missen**. Enkelen onder hen geven aan niet alles aan COA medewerkers te kunnen vragen, anderen geven aan niet altijd hun ouders te willen belasten.

Professionals en vrijwilligers vinden dat er **meer individuele aandacht aan kinderen** besteed kan worden middels korte gesprekken en “**een luisterend oor**”, anderen bevelen aan met een **jongeren- en/of kinderraad** te werken.

Vergelijking gezinslocaties en -azc's

In gezinslocaties geven vooral meer jongeren (20% meer) maar ook meer kinderen (2% meer) aan dat zij een specifiek persoon hebben bij wie ze terecht kunnen met vragen en zorgen. Ook de professionals in gezinslocaties zijn hier positiever over dan in azc's.

6. Bijlagen

Alle onderzoeksinstrumenten:

- Planning op locatie
- Vragenlijsten Child Reporters, overige kinderen, Young Reporters, overige jongeren, Ouders
- Online survey voor professionals en vrijwilligers
- Vragenlijst locatie

Planning onderzoek op locatie

Planning Dag 1

Tijd	Wat	Duur	Door wie
10.00 uur	Ontvangst door contactpersoon Inrichting ruimte, laatste informatie uitwisseling Benodigdheden, catering	30 min	Contactpersoon, onderzoeksteam gezamenlijk
*10.30 uur	Werving ouders (voor zover niet aanwezig)	30 min	Onderzoeksteam, 1 of 2 op 1 (ouder)
*11.00 uur	Sessie met ouders	60 min	Onderzoeksteam, 1 of 2 op 1
*12.00 uur	Lunch	60 min	Onderzoeksteam gezamenlijk
13.00 uur	Selectie en werving Young Reporters (voor zover niet aanwezig)	30 min	Onderzoeksteam gezamenlijk
13.30 uur	Algemene introductie Young Reporters in ruimte	15 min	Onderzoeksteam gezamenlijk
13.45 uur	Sessie met Young Reporters (A)	60 min	Onderzoeksteam, zoveel mogelijk 1 op 1
14.45 uur	Schriftelijke toestemming Young Reporters (A), mondelinge toestemming jongeren (B) en hun ouders	15 min	Onderzoeksteam met hulp van jonge deelnemers
15.00 uur	Sessie 1 met Young Reporters (A) en jongeren (B)	60 min	Onderzoeksteam, zoveel mogelijk 1 op 1
16.00 uur	Schriftelijke toestemming jongeren B, mondelinge toestemming jongeren C en hun ouders	15 min	Onderzoeksteam met hulp van jonge deelnemers
16.15 uur	Sessie 2 met Young Reporters (A) en jongeren (C)	60 min	Onderzoeksteam, zoveel mogelijk 1 op 1
17.15 uur	Schriftelijke toestemming jongeren C en hun ouders, compleet maken schriftelijke toestemming Dag 1	30 min	Onderzoeksteam met hulp van jonge deelnemers
17.45 uur	Einde		

Planning Dag 2

Tijd	Wat	Duur	Door wie
10.00 uur	Ontvangst door contactpersoon Inrichting ruimte, laatste informatie uitwisseling Benodigheden, catering	30 min	Contactpersoon, onderzoeksteam gezamenlijk
*10.30 uur	Werving ouders (voor zover niet aanwezig)	30 min	Onderzoeksteam, 1 of 2 op 1 (ouder)
*11.00 uur	Sessie met ouders	60 min	Onderzoeksteam, 1 of 2 op 1
*12.00 uur	Lunch	60 min	Onderzoeksteam gezamenlijk
13.00 uur	Selectie en werving Child Reporters (voor zover niet aanwezig)	30 min	Onderzoeksteam gezamenlijk
13.30 uur	Algemene introductie Child Reporters in ruimte	15 min	Onderzoeksteam gezamenlijk
13.45 uur	Sessie met Child Reporters (A)	60 min	Onderzoeksteam, zoveel mogelijk 1 op 1
14.45 uur	Schriftelijke toestemming Child Reporters (A), mondelinge toestemming kinderen (B) en hun ouders	15 min	Onderzoeksteam met hulp van jonge deelnemers
15.00 uur	Sessie 1 met Child Reporters (A) en kinderen (B)	60 min	Onderzoeksteam, zoveel mogelijk 1 op 1,
16.00 uur	Schriftelijke toestemming kinderen B, mondelinge toestemming kinderen C en hun ouders	15 min	Onderzoeksteam met hulp van jonge deelnemers
16.15 uur	Sessie 2 met Child Reporters (A) en kinderen (C)	60 min	Onderzoeksteam, zoveel mogelijk 1 op 1,
17.15 uur	Schriftelijke toestemming kinderen C en hun ouders, compleet maken schriftelijke toestemming Dag 1	30 min	Onderzoeksteam met hulp van jonge deelnemers
17.45 uur	Einde		

Dit rapport is mede mogelijk gemaakt door:

Stichting Steunfonds Pro Juventute Nederland

Fundatie Van den Santheuvel, Sobbe



Kinderfonds van Dusseldorp



Stichting Weeshuis der Doopsgezinden



Wilt u meer informatie, neem dan contact op via info@kind-in-azc.nl.

Colofon

Dit onderzoek werd uitgevoerd tussen juli 2017 en maart 2018 door onderzoeksbureau Avance in opdracht van het COA en de Werkgroep Kind in azc. De Werkgroep Kind in azc is een samenwerking tussen UNICEF Nederland, War Child, Defence for Children, VluchtelingenWerk Nederland, Kerk in Actie en Stichting de Vrolijkheid.

Ontwerp: Mooizo Design | Drukkerij: Impress, Woerden | Foto credits: Voorpagina: © Moos Pozzo (2018) | Pagina 4, 12, 18, 21, 22, 25, 26: © Avance (2018) | Pagina 2, 6, 30, 34, 36, 38, 41: © COA (Inge van Mill, 2018) | Pagina 21 © UNICEF NL (G. Schoonewille, 2015) | Pagina 14, 17, 21: © stichting de Vrolijkheid, (Petra Katanic, 2017)